

Pavlus Felsefesinde Gizlenen Gnostik Unsurlar

Kürşat Haldun AKALIN*

ÖZET

Pavlus'a göre bilgi, Tanrı'nın armağanıydı, Tanrısal ruh tarafından sağlanmış bir tecrübeydi, doğrudan doğruya Tanrı'dan edinilmekteydi. Pavlus'a göre, bu yüce bilgi, gizemli dinlerde olduğu gibi kurtuluşun aracı değilse de, kurtuluşa tesir eden yegâne etmedi. Pavlus'un öğretilerine göre kurtuluş, mistik görüş ya da Gnostik kavrayış yoluyla gelmemekte, fakat imanın sesinin duyulması sayesinde verilmektedir. Ancak, bu ayrıntının Pavlus'un gerçekten bir Gnostik olması bakımından hiçbir önemi yoktur. Zira bedeninde Tanrı'nın ruhuna sahip olan ruhani adam ve bunun zıddı olan sadece insani ruha sahip olan bedensel adam kavramları nedeniyle Pavlus'un gizemliliği panteist bir içeriktedir. İnsan ruhunu taşıyan bedensel adam ile Tanrı'nın ruhuna sahip ruhani insan arasındaki bu zıtlık, aslında bütün gizemli pagan dinlerinde vardı. Pavlus, şayet bir adam İsa'nın ruhuna sahip olursa aklına da sahip olur zira ruh. Hz. İsa'nın düşüncelerini kavrama gücünü de verir sözleriyle, bu pagan imanını baş aşağı çevirerek Hıristiyan itikadı hâline dönüştürmüştür. Bu nedenle, Hz. İsa'nın zihnine sahip olmak, Hz. İsa'nın ruhuna sahip olduğunun delili hâline gelmektedir. Şayet son cümlede insan Tanrı Hz. İsa'nın yerine gerçek Tanrı'yı koyduğumuz zaman, diyebileceğimiz bir tek şey vardır: Gnostik Pavlus.

Anahtar Kelimeler: *Bilgi, Ruh, Vahiy, Pavlusizm, Hıristiyanlık, Gnostisizm*

Gnostic Elements Hidden in Paulinism

ABSTRACT

Gnosis, according to Paul, was a gift from God, an experience produced by the divine Spirit, and acquired directly from God. According to Paul, the highest gnosis is not the means of salvation as it is in the mystery religions, but only one of the effects of salvation. Salvation, according to Paul's teaching, came not through a mystic vision or gnostic understanding, but through hearing the voice of faith. However, this detail Paul was really a gnostic. His mysticism cannot be seen as pantheistic, because Paul's concept of spiritual man is the man who has the Spirit of God in his body, and that contrasts with the concept of psychic man who has only a human soul. The Pauline contrast between the human soul of psychic man and the divine spirit of spiritual man existed in all pagan mystery religions. Paul converted this pagan faith to christian creed by saying that if a man has the spirit of christ also has the mind of Christ, the spirit gives him an understanding of the thoughts of Christ. Consequently the possession of the mind of Christ is a proof that man has the spirit of Christ. If we put the real God instead of the human god Jesus in the last sentence, only one conclusion can be reached: Paul was a gnostic.

Keywords : *Gnosis, Spirit, Revelation, Paulinism, Christianity, Gnosticism*

---

* Doç. Dr. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, haldunakalin@osmaniye.edu.tr

Giriş

Hız. İsa'nın sadece bir insan olduğu ve asla Tanrı ya da Tanrının oğlu olmadığı, Hız. İsa'nın Tanrı tarafından sorgulandığı, çarmıhta acı çekerek öldemediği, çarmıhta öldürülenin Hız. İsa'nın benzeri olarak şeytanın veya bizzat Hız. İsa'yı ele veren Yahuda (Judas) İskaryot'un olduğu vs. gibi çok çeşitli görüşlere¹ de yol açan ve Hıristiyanlığı temelinden yıkabilecek olan Gnostisizmin Paulus'un fikirlerine² tesir etmiş olduğunu açığa çıkartmak, pek çok kişiye oldukça ilginç gelecektir. Hız. İsa'yı bir insan olarak kabul eden, acıdan ve işkenceden korunarak çarmıhta öldürülmediğine inanan, çarmıhta acı içinde öldürülenin Hız. İsa değil de Hız. İsa'nın suretindeki bir benzeri olduğunu iddia eden, çarmıhtaki bu benzerinin de ya şeytan ya da şeytanın araç olarak kullandığı Yahuda İskaryot olduğunu öne sürerek rahatlayan Gnostikler; mitolojik Yunan-Roma uygarlığının ürettiği ilah anlayışının dışına çıkarak sapkınlık³ damgasını

¹ "Söyle bana ey İsa, Tanrı olmadığını, Tanrı'nın oğlu bile olmadığını itiraf etmişsin, unuttun mu hep bunları? İsa cevap verdi, hayır asla unutmadım, çünkü bu, Hüküm Günü'nde Tanrı'nın Mahkemesi önünde yapacak olduğum itirafımdır. Musa'nın kitabında yazılı olan her şey doğruların doğrusudur. Öyle ki, Yaratıcı'mız tektir ve ben Tanrı'nın kuluym. İbrahim'in Tanrı'sı, İsmail ve İshak'ın Tanrı'sı, Tanrı'mız, babalarımızın Tanrısı bana merhamet et. Askerler Yahuda'yla birlikte İsa'nın bulunduğu yere yaklaştıklarında, kuluna gelen tehlikeyi gören Tanrı, elçileri Cebrail, Mikail, Azrail ve İsrail'e, İsa'yı dünyadan almalarını emretti. Kutsal melekler gelip İsa'yı çıkardılar. Onu götürüp üçüncü göğe, Tanrı'yı daima takdis etmekte olan meleklerin yanına bıraktılar. Yahuda herkesin önünden hızlı hızlı İsa'nın göğe alındığı odaya daldı. Ve müritler uyuyorlardı. Bunun üzerine mucizeler yaratan Tanrı, yeni bir mucize daha yarattı, öyle ki, Yahuda konuşma ve yüz bakımından İsa'ya o kadar benzetildi ki, Yahuda'nın İsa olduğuna inandık. Askerler Yahuda'yı yakaladılar, çünkü o her bakımdan İsa'ya benziyordu. Biz deliler gibi kaçıştık. Askerler Yahuda'yı tutup alay ede ede bağladılar, sabırlarını yitirip yumruk ve tekmelerle Yahuda'ya vurmaya başladılar ve onu öfkeyle Kudüs'e getirdiler. Golgota Dağına götürdüler ve orada çarmıha gerdiler. Yahuda, Tanrım haksız yere öldüğümü göre göre beni neden terk ettin, dedi. Gerçeği söylüyorum ki, Yahuda'nın sesi, yüzü ve şekli İsa'ya o kadar benziyordu ki, müritleri ve inançlıları onun İsa olduğuna tamamen inandılar. Bunlar Tanrı'nın elçileridir; Tanrı'nın sırlarını bildiren Cebrail, Tanrı'nın düşmanlarına karşı savaşan Mikail, ölenlerin ruhlarını alan Azrail, herkesi son günde Tanrı'nın mahkemesine çağırarak olan İsrail. O zaman dört melek, Tanrı'nın İsa'yı nasıl çağırıldığını ve cezayı çekmesi için kendisini ele veren Yahuda'yı nasıl değiştirdiğini Bakire'ye naklettiler. İmanlı müritlerim beni azıcık da olsa dünya sevgisiyle sevdiklerinden, adalethi olan Tanrı, cehennem alevleriyle cezalandırılmaları için, bu sevgiyi şu andaki üzüntüyle cezalandırdı. Tanrı, herkesi benim çarmıhta öldüğüme inandırarak bu dünyada Yahuda'nın ölümüyle, insanların önünde küçük görülmemi diledi." Şeref Mercan, *Gnostik İnciller*, İstanbul 2007, ss. 246-251.

² "Aslında Hıristiyanlıktaki ilk sapkın Paul'dür. İraneus'a göre Gnostiklerin öğretisi tam anlamıyla lanetliydi ve Hakikat İncili gibi metinler ise baştan sona inkar ve küfür ile dolu metinlerdi. Tertullianus, Gnostiklerin İsa'nın fiziksel anlamda dirilişini reddetmesini şiddetle eleştirmiş, İsa'nın mezardan çıkarak yükseleceğine inanmayan herkesi sapkınlıkla suçlamıştı. Thomas İnciline göre, tinsel olgunluğa İsa'nın yardımcıyla değil, inananın kendi çabasıyla ulaşılabılır. İsa'nın çarmıha geriliş, dolaysız kurtuluşun bir işareti olarak görülmemelidir. Kurtuluşa götürecekt tek şey bilgidir. Önce ölüp sonra dirilerek göğe yükseleceklerini söyleyenler büyük yanılgı içindedir. Bilgiye ulaşarak diriliş hayattayken yaşamamışlarsa, öldüklerinde yaşayamayacaklar." Martin Sean, *Gnostikler: İlk Hıristiyan Sapkınlar*, İstanbul 2010, ss. 118.

³ "Gnostikler, Hıristiyanlarca sapkın sayılmışlardır. Çünkü, İsa'nın Tanrı'nın oğlu ve Tanrı olduğu, çarmıha gerildiği, bedenlen dirildiği vb., gibi Hıristiyan dogmalarını yadsırlar. Gnostikler için İsa, bir insandır, ne Tanrıdır ve ne de Tanrı'nın oğludur. İsa'nın, 'Tanrım beni niçin bıraktın' (Markos İncili 15:34) sözünü de, Hıristiyan düşünürlerini bir hayli güç durumda bırakarak bunu kanıtlamak için ileri sürerler. Din tarihçilerine göre, ilk İncil'i yazan da bir Gnostik, Sinop'lu Marcion'dur. Bu İncil, Marcion İncil'i adıyla anılır ve Markos İncil'inin bundan türediği ileri sürülür." Hançerlioğlu Orhan, *Felsefe Ansiklopedisi Kavram ve Akımlar*, İstanbul 1977, ss. 240.

yemişlerdir. Öğretilerini benzeri⁴ (Daemon-Eidolon) ve gösteri⁵ (docetic) üzerine kuran Gnostiklere göre; Hz. İsa'yı öldürmediler ve asmadılar ama onlara Hz. İsa'nın benzeri gösterildi, Hz. İsa'nın öldürüldüğünü söyleyenler kesin bir şüphe içindedirler ve bunların bir zanna uymaktan başka hiç bir bilgileri yoktur, zira Hz. İsa'yı kesin olarak öldürmediler.

Tanrısal bilgiye ulaşan herkesi, birer Hz. İsa yapan Gnostik görüş şöylece özetlenebilir: Tanrı'nın ruhunu bedeninde taşıdığı için insanın bilinçsiz varlığı, mutlak iyi ve üstün akıl olan Tanrı ile aynı özden gelmekte; bu vahiy yoluyla, her insan, özünün ve Tanrısal gerçeğin farkına varabilmektedir. Gnostik vahiy, akılcı yorumlardan veya deneysel gözlemlerden meydana gelmediği için felsefi muhakemeye olduğu kadar günümüzde anladığımız bilimsel araştırma tekniğinden de tamamıyla uzak bir algılayışa sahiptir. İnsan benliğinin gizemiyle ilgili olan ve insanın aniden içine doğmasıyla elde edilen bu Gnostik vahiy, herkese Tanrısal bilgiyi edinme fırsatını tanıdığı için, kutsal metinlerle (Eski Ahit, Avesta vs.) de sınırlı değildir. Bir kurtarıcı tarafından uyandırılıncaya kadar kişilerin içinde mekan tutmuş olan bu bilinçsiz benliğin ya da Tanrısal ruhun fark edilmesinde belki araç olarak kullanılacak olan bu kutsal metinler, Tanrı bilgisinin tamamı değil de belki çok önemsiz kalan bir kısımdır. Yine de, kutsal kitap karşıtı bu Gnostik eğilimlerden, Eski ve Yeni Ahit'ten Gnostik anlamların çıkmadığı veya Gnostik düşüncelerin hiç olmadığı yargısına kapılmamalıdır. Sır bu nedenle, Roma imparatorluğunun resmi dini hâline gelen Hıristiyanlık öğretisi, her yönüyle Gnostisizme karşıt olarak kendi gelişimini sürdürmüştür. Yeni Ahit metinlerinin hukukun kaynağı hâline getirilmesi, temel iman şartlarının bir bütün olarak oluşturulması, yerleşim bölgelerinde piskoposluk otoritesinin ihdası, Hıristiyan düşüncesinin sistematik bir öğreti hâlini alması vs hep Gnostisizme karşı bir savunma mekanizması olarak geliştirilmiştir.

Pagan tapınaklarını yıkan ve ilahlarını unutturan Hıristiyanlık, Yunan-Roma mitolojik dinsel kültürünü Hz. İsa'nın şahsında özümseyip devam ettirmek amacıyla; Dionysus ve benzerleri gibi yüce Tanrı bir baba ve ölümlü bakire bir insan anneden

⁴ “Gnostiklere göre, Tanrı-insan İsa, Daemon'u yani ölümsüz benliği sembolize ediyordu. Genellikle eidolon, yani enkarne benlik, Gnostik mitlerde İsa'nın ikiz kardeşi tarafından temsil edilir. İsa'nın kendisine her açıdan benzeyen bir ikiz kardeşe sahip olduğu inancı, ilk Hıristiyanlar arasında yaygın bir gelenektir. Bu, literalist Hıristiyanlar için çok sayıda soruna sebep oldu. Bunlardan biri, onların, İsa'nın gerçekten yeniden dirildiğine dair iddialarına karşı, İsa yerine onun ikiz kardeşinin çarmıha gerildiği şeklindeki aşıkâr itiraz idi. Hangi Hıristiyan, İsa'nın yeniden dirilişiyle ilgili ortodoks geleneğin temelini alaşağı edebileceğini görerek böyle bir efsaneyi uyduracak kadar aptal olabilir? Bunun cevabı, Gnostiklerin, İsa'nın ikiz kardeşi geleneğini, daemon/eidolon öğretisinin bir alegorisi olarak yaratmış olmalarıdır. İsa hikayesinde, İsa'yı ele veren Judas'ın, Daemon'a ihanet eden eidolon'u sembolize ettiği izlenimini verir. Yeni Ahit'te Daemon/Eidolon öğretisine bir başka şifreli atıf, İsa'nın yargılanışı hikayesinde, Pontius Pilate'nin iki İsa'dan birinin (ya İsa Mesih ya da İsa Barabbas) canını bağışlamayı teklif ettiği zaman görülür. İsa'lardan biri, öldürülen masum bir adamdır, diğeri serbest bırakılan bir katildir. Bu iki İsa, her insandaki yüksek kendiliği ve aşağı sembolize eder.” Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hız. İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 157-158.

⁵ “Gnostik kozmolojiler, ezelden beri varolan bilinmeyen Tanrının varlığını kabul eder, Pleroma'da yaşayan bu Tanrı henüz bozulmamış bir Tanrıdır, kendisinden türemiş aeonlar bilinmeyen Tanrıyı yansıtır. Maddi dünyanın Pleroma'nın ikinci ve basit bir kopyası olduğunu iddia eden Valentinus felsefesi, göksel/yüce İsa ve onun dünyevi kopyası olmak üzere iki İsa olduğunu iddia eder. Göksel olan İsa aslında çarmıha gerildiğinde her hangi bir acı hissetmemiştir ve her ne kadar öyle görünse de etten kemikten bir varlık değildir.” Sean Martin, *Gnostikler: İlk Hıristiyan Sapkınlar*, İstanbul 2010, ss. 65.

doğmuş kurtarıcı ilahların efsanelerini kutsal metinlerine aktarmış, bedenen ölen ve dirilen bu Tanrı-insanların efsanelerini kendisine temel edinmiştir. Pek çok kurtarıcı ilah gibi Dionysus ve Hz. İsa aynı kişilik özelliklerini taşımaktadır; yeni bir din getirdiği için bedeni insafsızca katledilmiştir, insanoğlu olarak öldürülmüş fakat Tanrının oğlu olarak dirilmiştir, inananlara sonsuz yaşamı sunan insan Tanrılardan biridir. Aslında, sadece Hz. İsa çarmıhta ölmedi dolayısıyla acı içinde⁶ kendisini kurban olarak Tanrı'ya sunmadı demek bile, asırlardan beri Yunan-Roma dünyasında inanılan ve ayinlerle anılan kurtarıcı Tanrı-insan anlayışının dışına çıkmak anlamına geldiği için, Hıristiyanlığı tek cümleyle yıkacak olan bir etkiye sahiptir. Fakat çarmıha gerilenin ve öldürülen olarak onlara Hz. İsa'nın benzeri gösterildi⁷ demek de, Dionysus gibi

⁶ “Beş yüz yıl önce Euripides, kral Pentheus'u, Dionysus'u bağlarken tasvir etmiştir, gerçekteyse öyle değildir. Dionysus şöyle söyler: ‘Orada onunla alay ettim, o beni bağladığını sandı; ama ne beni tutabildi ne de bana dokunabildi, ancak zihni yanıldı.’ (Euripides, The Bacchae, 622) Petrus’un Vahyinde, Petrus, İsa’yı haç üzerinde el ve ayak turnakları sökülürken memnun ve gülerken görür ve İsa şöyle açıklar: ‘Çarmıhın üzerinde halinden memnun ve gülerken gördüğünüz kişi yaşayan İsa’dır. Ama onların, el ve ayak turnaklarına çiviler çaktıkları bu kişi, onun etten kısmıdır, rezil edilen kişinin yerini alandır, onun suretinde var olandır. Ama ona ve bana bakın.’ (The Apocalypse of Peter, 377) Bazı pagan mitlerinde, acı çeken ve ölen kişi, Tanrı-insan değil, onun yerine geçip eidolon’u temsil eden kişidir. Bakkhalar’da adı acı çeken insan anlamına gelen kral Pentheus, bir ağaca asılır ve Dionysus’un yerine lime lime edilir. Bazı Gnostik mitlerde, haç üzerinde ölen Cyreneli Simon’dur. İsa ise, onu uzaktan gülerken seyreder. ‘Omzunda haçı taşıyan kişi, bir başka Simon idi. Onların başının üzerine dikenlerden bir taç koydukları kişi bir başkasıydı. Ama ben, yüksekte olmaktan çok mutluydum ve onların cahilliklerine gülüyordum.’ (The Apocalypse of Peter, 377) Bir başka eserde, İsa’nın vaftizinin ardından Kurtarıcı, Doğanın öfke ile onu yakalayacağını, ama yalnızca Soldas’ı (dünyevi İsa’nın bir başka adı) çarmıha gerileceğini bildirir. Mitin pagan versiyonundaki kral Pentheus gibi, Cyreneli Simon da, acı çeken ve ölen eidolon’u temsil eder. Muzaffer Dionysus gibi, gülen Hz. İsa figürü de, daemon’u, yani tanık olan Ruh’u temsil eder. Gnostik bilge Basilides, İsa zeka olduğu için hiç acı çekmedi der, ama İsa tutulmadığı ve herkes için görünmez olduğundan gülerken onun yerine Cyreneli Simon’un acı çektiğini söyler.” Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hız: İsa’nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 160.

⁷ “Pagan Daemon/Eidolon öğretisi, bu öğretiden şaşkıncı görünen Docetism ya da İllüzyonizm olarak bilinen Gnostik öğretisini aydınlatır. Gnostisizm düşmanları, bunu, İsa’nın aslında bir insan bedenine sahip olmadığı, ama sadece fiziksel olarak var gibi görüldüğü ve gerçekte öyle olmadığı halde, büyü ile, haç üzerinde ölüyormuş gibi görünmesini sağladığı şeklinde oldukça tuhaf bir inanç olarak tasvir etmişlerdir. Gnostiklerin, çarmıha gerilme konusundaki illüzyonist bakış açısı, olayların tarihsel bir açıklaması anlamına gelmiyordu. Bu, bir insanın iki kısımdan (acı çeken ve ölen dünyevi bir kısım olan Eidolon, ile, acidan etkilenmeyen ve bu dünyayı geçici bir illüzyon olarak deneyimleyen ölümsüz ruhsal bir tanık olan Deomon) oluştuğu şeklindeki süregelen mistik öğretileri şifreleyen bir mittir. Petrus’un Philip’e bir mektubu, İsa’nın, enkarnasyonundan beri acı çekmesine rağmen ‘bu acıya yabancı biri’ gibi acı çektiğini açıklar. Bu, enkarne olan Yüksek Kendilik’in (İsa’nın sembolize ettiği), eidolon acı çektiği zaman acı çekiyormuş gibi düşünüldüğünü, ama hiçbir zaman etkilenmemiş tanık olduğunu öğretir. John’un işlerinde, İsa şöyle açıklar: ‘Benim acı çektiğimi duydunuz, ama acı çekmedim. Ben acı çekmeyen kişiydim, yine de acı çektim. Ben parçalanan kişiydim, yine de bana acı çektilmedi. Ben asılan kişiydim, ve yine de asılmadım. Benden kan aktı, yine de akmadı.’ (97-102) İsa’nın hem acı çekmesi hem de acı çekmemesi nasıl olur? Çünkü ‘insanı kendimden ayırdım, Rab her şeyi sembolik olarak uygulamıştır’. İsa, kendisini, acı çeken aşağı kendiliği eidolon ile değil, aşkın olan yüksek kendiliği daemon ile özdeşleştirir. Gnostik inisiyasyonun amacı, inisiyelerin, gerçek kimliklerinin haça bağlı olan eidolon değil, yaşama geçici bir illüzyon olarak tanık olan Daemon olduğunu fark etmeleri yoluyla tüm acılardan kurtulmalarını sağlamaktır. Bu yüzden Gnostik İsa şunu öğretir: ‘Acı çekmesini öğrenseydiniz, acı çekmeyebilirdiniz. Acı çekme yoluyla anlayan ve o zaman hiç acı duymayacaksınız.’ Yani İsa’nın eidolon’u acı çekiyor ve ölüyor gibi görünmektedir; ama gerçek İsa yani Daemon acı çekemez ve ölemez. Heretik Hıristiyan taraftarları, bu öğretileri, Meryem’in oğlu İsa ile Tanrının Oğlu İsa arasında fark olduğunu belirterek iletmiştir. Ölümü yaşayan Meryem’in oğlu (eidolon) idi, Tanrının oğlu (daemon) değildi.” Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hız: İsa’nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 159.

putperest Tanrı-insan putlarının öldürülme-dirilme imanlarını onaylamaktan veya yinelemekten başka bir anlamı taşımaz. Hz. İsa'nın uzaktan gülerken kendisi yerine geçen şahsı seyretmesi içeriğindeki Gnostik görüş, Markos İnciline dahi geçmiştir.

Hz. İsa'nın sadece bir insan olduğunu belirtse⁸ dahi, çarmıhta öldürülmediği ve bedenlen de dirilmediği içeriğindeki Gnostisizmi oluşturan Hz. İsa ile ilgili inançlarının izine veya etkisine elbette Pavlusizmde kesinlikle rastlanmaz. Hz. İsa'yı Tanrı olarak kabul eden ve kendisini de Hz. İsa'nın peygamberi olarak ilan eden Pavlus'a göre, Hz. Âdem'in ayartılarak cennetteki meyveyi yemesiyle istisnasız bütün insanlar günaha düşmüştür, Tanrı biricik oğlunu dünyaya göndermiş olmakla ve günahlara kefaretiler olarak çarmıhta acı çekmesini istemekle aslında Hz. Adem'den bu yana insanların uymadığı ve bozduğu ahdini Hz. İsa'nın kanıyla yenilemiş olmaktadır. İnsanların günahlarının affı uğruna kendisini seve seve kurban olarak sunan Hz. İsa'nın çarmıhta acı içinde ölmesi⁹; insanların günahtan kurtulması, ölümsüzlüğe ve sonsuz yaşama kavuşması için Tanrı'ya ödenmiş bir fidyeye¹⁰ anlamını taşımaktadır. Hz. İsa'nın çarmıhtaki bedenini Tanrı'ya sunulmuş bir kurban ve inananların kurtuluşa ermesini sağlayan bir bedel veya fidyeye olarak yorumlayan Pavlus'a göre; hayvan kanıyla kurtuluşa erişilmez¹¹, sadece insan kanı affı sağlar. Bireysel gayretle ve ruhani içsellikte

⁸ "Tek bir Tanrı ve Tanrı ile insanlar arasında tek bir aracı vardır, bu da insan olan ve kendisini herkes için fidyeye olarak sunmuş bulunan Mesih Hz. İsa'dır; ben bunun habercisi ve elçisi atandım; gerçeği söylüyorum; uluslara iman ve gerçeği öğretmek üzere atandım." 1. Korintliler 8: 4

⁹ "Gnostikler, İsa'nın sadece varmış gibi görüldüğüne ya da haç üzerinde büyüyle kurtulduğuna ya da daha kötüsü Cyreneli Simon'un kendi yerine geçtiğine ve kendisi emniyet içinde uzaktan gülerken onun yerine çarmıhta gerilenin Cyreneli Simon olduğuna inanmıyorlardı. Bu Gnostik öğretilerin yanlış anlaşılmasıdır ya da bilinçli olarak çarpıtılmasıdır. Aslında illüzyonizm, çarmıhta gerilme hikâyesinin antik pagan daemon/eidolon öğretisini şifreleyen bir inişiyasyon alegorisi olarak anlaşılmasının sadece bir parçasıydı. Bu öğretilerin bir parçası, Yeni Ahit'in Markos İncilinde günümüze kadar gelmiştir. Burada, Cyreneli Simon'a açıklanamaz şekilde, İsa'nın haçını İsa'nın yerine taşıma cezası çekirilmiştir. Kırdan gelmekte olan Simon adında Kireneli bir adam oradan geçiyordu. İskender ve Rufus'un babası olan bu adama İsa'nın çarmıhını zorla taşıttılar.' (Markos 15: 21) Buradaki Simon adı, bu kişiyi sembolik olarak Gnostik mitte eidolon'u sembolize eden Simon Petrus'la ilişkilendirilir." Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hz. İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 161.

¹⁰ "Günah bir insan yoluyla, ölüm de günah yoluyla dünyaya girdi, böylece ölüm bütün insanlara yayıldı, çünkü hepsi günah işledi; oysa Âdem'den Musa'ya kadar ölüm, gelecek Kişi'nin örneği olan Âdem'in suçuna benzer bir günah işlememiş olanlara da egemendi; ama Tanrı'nın armağanı Âdem'in suçu gibi değildir, çünkü birinin suçuyla birçokları öldüyse, Tanrı'nın lütfu ve bir tek adamın, yani İsa Mesih'in lütfuyla verilen bağış birçokları yararına daha da çoğaldı; Tanrı'nın bağışı o tek adamın günahının sonucu gibi değildir, tek bir suçtan sonra verilen yargı mahkûmiyet getirdi ama birçok suçlardan sonra verilen armağan aklanmayı sağladı; çünkü eğer ölüm bir tek adamın suçu yüzünden o tek adam aracılığıyla egemenlik sürdüyse, Tanrı'nın bol lütfunu ve aklanma bağışını alanların bir tek adam, yani Hz. İsa Mesih sayesinde yaşamda egemenlik sürecekleri çok daha kesindir. Ölüm bir insan aracılığıyla geldiğine göre ölümden diriliş de bir insan aracılığıyla gelir, herkes nasıl Âdem'de ölüyorsa herkes Mesih'te yaşama kavuşacak, her biri sırası gelince dirilecek, ilk örnek olarak Mesih sonra Mesih'in gelişinde Mesih'e ait olanlar. Herkes günah işledi ve Tanrı'nın yüceliğinden yoksun kaldı, insanlar İsa Mesih'te olan kurtuluşla Tanrı'nın lütfuyla karşılıksız olarak aklanırlar; Tanrı, Mesih'i, kanıyla günahları bağışlatan ve imanla benimsenen kurban olarak sundu; böylece adaletini gösterdi, çünkü sabrederek daha önce işlenmiş günahları cezasız bıraktı. Tanrı bize olan sevgisini şununla kanıtıyor: biz daha günahkârken, Mesih bizim için öldü; böylece şimdi O'nun kanıyla aklandığımız göre, O'nun aracılığıyla Tanrı'nın gazabından kurtulacağımız çok daha kesindir; çünkü eğer biz Tanrı'nın düşmanlarıyken Oğlunun ölümü sayesinde O'nunla barıştıksa, barışmış olarak Oğlunun yaşamıyla kurtulacağımız çok daha kesindir." Romalılara 5: 14

¹¹ "Mesih, gelecek olan iyi şeylerin başkâhini olarak ortaya çıktı; erkeklerin ve danaların kanıyla değil, sonsuz kurtuluşu sağlayarak kendi kanıyla kutsal yere ilk ve son kez girdi; murdar olanların bedensel

bilgiye-gerçeğe-Tanrıya erişmek yerine, iman yoluyla fakat Hz. İsa aracılığıyla kurtuluş öğretisiyle Pavlus'un Gnostik olmadığı ve Gnostisizme karşı olduğu fikrine gayet kolaylıkla varılabilir. Ancak, Gnostisizmin, bir takva yolu olarak bilgi ile kurtuluşa erme tarzının olduğu kadar, madde ruh çekişmesinin yol açtığı gerçek Tanrı ile yaratıcı Tanrılar ayrımıyla da Pavlus'un öğretilerine tesir ettiğini, öne sürmekteyiz.

Hız. İsa'yı sadece bir insan olarak kabul eden Gnostikler, Hız. İsa'nın gittiği yoldan giderek herkesin Tanrı'ya ulaşabileceğine dolayısıyla herkesin birer Hız. İsa hâline gelebileceğine iman etmişlerdi. İşte burada platonik felsefe devreye girmekte, aynı özden olan insan ile Tanrı'nın doğrudan bir iletişim içinde bulunacağı görüşü Gnostikler tarafından hararetle benimsenmiştir. Mademki insan Tanrı'nın ruhuyla hayat bulmuştur, şu halde kişi kendi iç dünyasındaki ruhani tefekküründe Tanrı'yla buluşabilir, doğrudan Tanrı'dan bilgi de edinebilirdi. Gnostiklerin neredeyse tamamı kutsal ruhla bağlantı kurabildiklerini, Tanrı'nın kendisi hakkında olduğu kadar gelecekte de haber aldıklarını iddia ettikleri için, içlerinden bazısına siyacı, kâhin dahi denilmiştir. Her bir insanın içinde var olduğunu savunan bu beşeri Tanrı inancı; Tanrısal sırlara vukuf olmak gayesiyle girilen tefekkür hâlinin olduğu kadar, edinilen bu bilgi sayesinde kurtuluşa erişme emelinin de temeli hâline gelmiştir. Tanrı'nın ruhuyla girilen irtibat sonrasında edinilen bu bilgi ile kişisel kurtuluş arasında doğrudan bir bağ kurmuş olan Gnostiklere göre, Tanrı'nın sırlarına ulaşmak için çok sıkı bir disiplin altına girmek gerekmektedir. Ruhani disiplin içinde gnosis'e ulaşmanın bir tek şartı vardır, gelip geçici olan bu dünyanın zevklerine ve güzelliklerine sırt çevirmek ve böylece Tanrı'yı tefekkür etmektir. Kişinin ruhani anlamda bilgiye ulaşıldığı anda zaten kurtuluşa da erişilmiş olunacağını bildiren Gnostikler; iman yoluyla arınmayı reddettikleri gibi Hız. İsa'nın bedensel dirilişine bu yüzden inanmadıkları için, zamanının Hıristiyanları tarafından sapkın olarak ilan edilmişlerdir. Bedensel diriliş¹², açıkça savunmuş olmasına rağmen, ölümden sonra ruhani yaşam olacağına inanan Pavlus için bile kuşkuludur veya en azından tam bir muammadır¹³. Gerçek Tanrı'nın

temizliği için üzerlerine serpilenden düvenin külleri ve erkeklerle boğaların kanı onları kutsal kıyor; öyleyse sonsuz Ruh aracılığıyla kendini lekesiz olarak Tanrı'ya sunmuş olan Mesih'in kanının, diri Tanrı'ya kulluk edebilmemiz için vicdanımızı ölü işlerden temizleyeceği ne kadar daha kesindir; bu nedenle, çağrılmış olanların vaat edilen sonsuz mirası almaları için Mesih, yeni bir antlaşmanın aracısı olmuştur; kendisi, onları birinci antlaşma zamanında işledikleri suçlardan kurtarmak için fide olarak öldü." (İbranilere 9: 12)

¹² "Ama biri diyebilir ki, ölümler nasıl dirilecek nasıl bir bedenle gelecekler; ne akılsızca bir soru, senin ektiğin tohum ölmedikçe yaşama kavuşmaz ki; ektiğin zaman, oluşacak olan bitkinin kendisini değil, yalnız tohumunu, buğday ya da başka bir bitkinin tohumunu ekersen; Tanrı tohuma dilediği gibi bir beden verir, tohumların her birine özel bir beden verir. Baba'nın yüceliği sayesinde Mesih nasıl ölümden dirildiyse, biz de yeni bir yaşam sürmek üzere vaftiz yoluyla O'nunla birlikte ölüme gömüldük; eğer O'nunkine benzer bir ölümden O'nunla birleşmişsek, O'nunkine benzer bir dirilişte de O'nunla birleşeceğiz; artık günaha kölelik etmeyelim diye, günahlı varlığımızın ortadan kaldırılması için eski yaradılışımızın Mesih'le birlikte çarmıha gerildiğini biliriz, çünkü ölmüş olan, günahattan özgür kılınmıştır; Mesih'le birlikte ölmüşsek, O'nunla birlikte yaşayacağımıza da inanıyoruz, çünkü Mesih'in ölümden dirilmiş olup artık ölmeyeceğini, ölümün artık O'nun üzerinde egemenlik sürmeyeceğini biliriz; O'nun ölümü, günaha karşılık ilk ve son ölüm olmuştur, oysa sürdüğü yaşamı Tanrı için sürmektedir; siz de böylece kendinizi günah karşısında ölü, Mesih Hız. İsa'da Tanrı karşısında diri sayın. Eğer Mesih'in ölümden dirildiği duyuruluyorsa, nasıl oluyor da aranızda bazıları ölümler dirilmez diyor? Eğer ölümler dirilmezse, Mesih de dirilmemiştir. Mesih dirilmemişse, bildirimiz de imanınız da boştur." 1. Korintlilere 15: 38

¹³ "Aziz Paul'un 1.Korintliler 15 eserinde ortaya koyduğu bedensel diriliş fikri geniş ölçüde alıntılanmış olsa da İncil'deki fiziksel bedenin dirilişi düşüncesinin anlamsız ve saçma olduğu sık sık vurgulanmaktadır. 'Bazıları dirilirken çıplak olacakları endişesini yaşamaktadır, ancak bilmezler ki o gün çıplak kalacak olanlar

ruhuna kendi içinde ulaşmayı gaye edinen Gnostikler, tıpkı platonizmde oluşu gibi, görünen dünyanın içindekilere ve yaratıcı ilahlara asla önem vermemişlerdir. Platonizmde olduğu gibi, Gnostikler de gerçek Tanrı ve yaratıcı Tanrılar olmak üzere iki tür Tanrı'nın var olduğuna inanmışlardır. Kâinatın dışında fakat insanın içinde var olan bu gerçek Tanrı, maddiyat âlemini dolayısıyla değişmekte olan hiçliği yaratan yaratıcı Tanrılardan her yönüyle farklı olan bir Tanrı'dır. İyi olan ve her şeye kadir olan bu ruhani yüce Tanrı; cisimleri yaratan ve arkhon¹⁴ ismiyle nitelendirilen yaratıcı Tanrılardan her yönüyle üstün olduğu gibi, bunların doğası da kendi üstün doğasına aykırıdır. Her ne kadar Pavlus, kendisini Roma vatandaşı olan bir Yahudi olarak tanıtmaktaysa da, doğup yetiştiği Tarsus şehri; sadece mithraizmin birkaç merkezinden biri değil, fakat bununla birlikte Helenist felsefenin rağbet bulduğu bir yerdi. Nitekim, ruh, Tanrısal bilgi, bilgelik, görkem vs., gibi Pavlusizmin temel kavramları, özellikle de fideye karşılığı kurtuluşa erme eğilimi, gizemli pagan dinlerinin tamamında bulunan önemli bir özelliktir.

1.Hıristiyan Sapkını Gnostikler

Kökene ve tarihsel başlangıcı hakkında hâlâ tartışmalar sürse de, Hıristiyanlığın sapkın bir türü olmadığı ve Hıristiyanlıktan asırlarca önce var olduğu kesinleşen Gnostisizm; günahı ve kefareti hiç dikkate almaksızın, bilgi sayesinde kurtuluşa ermenin öğretisidir. Ancak M.S. birinci yüzyıldan itibaren gizemsel ve dinsel bir felsefe oluşturma sürecine giren Gnostikler; kendisine felsefi temel olarak Yunan felsefesini ve özellikle de platonizmi esas almış, başlangıçta Musevilikten etkilenmiş olsalar dahi, Hıristiyanlığın ortaya çıkmasıyla birlikte Hz. İsa'nın kurtarıcı özelliklerini hemen benimsemişlerdir. Ancak, bilgiyi üç kelimeyle havarisine sır olarak veren Gnostisizmin Hz. İsa'sı, ile, dağda vaz vererek halka hitap eden İncillerin Hz. İsa'sı arasındaki tek benzerlik, isminin Joshua (Yehoshua, Yeshu) olmasıdır. Üstün akıl olarak gördükleri Tanrı'yı ilmin tek kaynağı ve tek sahibi olarak algılayan Gnostikler; bütün dinleri bilginin elde edilmesi bakımından yetersiz bulmuş, bireysel çaba ve sıkı bir disiplin altında Tanrısal bilgiye ulaşamamış herkesi cahil olarak görmüşlerdir. Kendilerini bilgiye (Tanrı'ya) yönelmiş kimseler olarak nitelemiş oldukları için, bu gayretten yoksun kalmış bütün topluluk ve dönemleri cahilliye olarak küçümseyen Gnostikler; platonist felsefedeki dünyayı reddetme eğilimini, en aşırı bir kötümserlikle daha da ileri götürerek bütün kötülüklerin kaynağı hâline getirmişlerdir. Pavlus'un yaşadığı günlerdeki gizemli dinlerde bilgi, deneye dayalı olarak yapılan bir araştırma süreci yoluyla elde edilen veya zihinsel muhakeme ile hükmedilen bilgi olmayıp, içte hissedilen Tanrı'dan doğrudan doğruya kurulan iletişim yoluyla alınan gizemli bilgiydi. Böylesine doğrudan edinilen esin, inisiye tecrübesinin bir parçası tarafından oluşturulmuş mistik sağgörü yoluyla gizemli tapınmalarda verilmekte, okunulan saf ruhani bir kitapla bağlantılı olmasına

yalnızca kıyafet olarak ten ve nefsi giyinmiş olanlardır. Kendilerini bunlardan soymayı başarmış olanlar aslında çıplak değildir. Beden ve kan, Tanrının krallığında yeri olmayan şeylerdir." Sean Martin, *Gnostikler : İlk Hıristiyan Sapkınlar*, İstanbul 2010, ss. 118.

¹⁴ "Evrreni yaratmış olan tanrı, gerçek tanrı olarak isimlendirilen ve her zaman için maddi dünya düzleminde kalan tanrıdan farklı bir tanrıdır. Yaratıcı olan tanrı en kötü ihtimalle kötücül ve uğursuz, en iyi ihtimalle de kör ve kifayetsiz olarak resmedilmiştir. Melekleri ya da çocukları arkhon ismiyle anılan bu tanrının, insanı maddi dünya denen girdaba çekerek kendi öz doğasından uzaklaştıran bir tanrı olduğu düşünülmür." Sean Martin, *Gnostikler : İlk Hıristiyan Sapkınlar*, İstanbul 2010, ss. 28.

rağmen her türden dışsal tesir ile eylemlerden ilgisini kesmiş bir haldedir. Fakat her durumda da, gnosis (bilgi), zihinsel bir başarı olarak görülmemekte, Tanrısal bir unsur tarafından bahşedilen bir tecrübedir. Böylesine bir ilahi üstünlüğe nail olarak alışılmışın çok ötesinde yüceltilmiş bir kimse, gerçekten anında Tanrılaştırılmaktaydı.

Maddeyi ve dünyayı, ruhun bozulmuş bir biçimi olarak gören, Demiurge ismini verdikleri yaratıcı dolayısıyla sahte tanrılar¹⁵ tarafından yaratıldığına inanan Gnostikler; maddiyat âleminin bu olumsuz tesirlerinden kurtularak Tanrısal ruha geri dönmek gerektiğini belirtmişlerdir. Özü itibarıyla ruhun aslında iyi olduğuna, bütün kötülüklerin maddeden kaynaklandığına inanan Gnostikler, bu nedenle, maddenin içinde bulunan ruhu çıkartma gibi büyüsel teşebbüslere meyletmişler, insan ruhunun da bir madde olarak gördükleri bedenine hapsedildiği fikrini savunmuşlardır. İnsan ruhu ancak ölümlü bedeninden çıkıp kurtulacağına inandıkları için, Gnostikler, kendisi Hz. İsa'nın kendisi dahi olsa, bir madde olan insan bedeninin asla fiziksel anlamda dirilemeyeceğinde ısrar etmişlerdir. Hz. İsa'nın bedensel dirilişini Hıristiyanlığın temel inançlarından biri hâline getirmiş olan Pavlus, bu açıklamasıyla dahi, Gnostisizmi çok iyi bildiğini kanıtlamaktadır. Ruhun ölümsüz olduğuna ve bu dünyadaki yaşamındaki bedeninde adeta hapis edildiğine inanan Gnostikler; gerçek olanın eskiden ve yok olan dünya yaşamında değil de, kalıcı ve ölümsüz olan ruhani hayatta bulunacağını savunmuştur. Kurtuluşa ulaştıracak gerçek bilgilere ancak ruhani gelişim yoluyla yalnızca ve doğrudan doğruya Tanrı'dan edinileceğine¹⁶ inanmış olduklarından; Gnostikler, ruhsal âleme dâhîp Tanrı ile kurulacak ruhani bağ sayesinde edinilecek Tanrısal bilgilere sadece Hz. İsa değil fakat Hz. İsa gibi seçkin bir ruha sahip olan herkesin edinebileceğini savunmuşlardır. Böylesine bir ruhani dönüşümün de ancak Tanrı tarafından gönderilecek bir kurtarıcının gücüyle gerçekleşeceğine inanmışlardır.

Hız. İsa'yı son değil de ilk kurtarıcı¹⁷ olarak kabul etmiş olsalar dahi, onlarca mitolojik ilahın yerine geçtiği Hıristiyanlığın Tanrının oğlu Hz. İsa figürünü reddettikleri için sapkın olarak dışlanan Gnostikler; belki de en önemli bir görüş olarak, vahyin kitapla ve Hz. İsa'yla sınırlı kalmadığını iddia etmişlerdir. Gizemli bilgiye ulaşarak imanın daha da pekiştirilmesinin gerekliliği üzerinde duran Gnostikler, imanı bilgiye yönelmesinin ilk şartı hâline getirmiş olsalar dahi, iman üzerinden yükselen bilginin daima imandan çok daha üstün olduğunu savunmuşlardır. Gnosis (bilgi) de öyle yazılı olarak kitaplarda bildirilmez veya halka açık vaazlarla ilan edilmez, tam tersine, bu cemaatin arasına katılmış bir kaç kişiye yazılı olmadan sır olarak aktarılırdı.

¹⁵ "Dünyadaki pek çok şeyi şeytanın yaratımı olarak gören Hıristiyanlığın tipik biçimde düalistik olduğu söylenebilir. Maddeyi ve kötülüğü, yaratıcı tanrı Demiurge'nin yarattığı şeyler olarak gören Gnostiklerin ılımlı düalizmi izlediklerini söyleyebiliriz. Gnostik görüşe göre, dünya kusurlu ve eksiktir; dünyada ve içimizde iyiliklerin de bulunduğunu fark etmesine engel olmamalıdır." Sean Martin, *Gnostikler : İlk Hıristiyan Sapkımlar*, İstanbul 2010, ss. 63.

¹⁶ "Geniş bir mümin topluluğu huzurunda yapılan ayin sırasında Kutsal Ruh'la bağlantı kurulur. Beşeri tanrı anlayışı, yani her birimizin içinde ilahi bir kıvılcım taşıdığını varsayan Gnostik ilke, temelde her birimiz gerçek tanrının bir parçasıyız. Tanrısal gizemlerin sırrına vakıf olmak, kesin bir kurtuluşun güvencesidir; bilgi ya da biliş ile selamet arasında çok yoğun, sıkı bir ilişki vardır. Vahiyselciler tarihsel zamanın sonunda kurtuluşa ulaşılacağına inanmışlardır, kurtuluş gnosisle ulaşıldığı anda gerçekleşir." Sean Martin, *Gnostikler : İlk Hıristiyan Sapkımlar*, İstanbul 2010, ss. 83.

¹⁷ "Başlangıcı buldunuz mu ki sonu arıyorsunuz? Çünkü başlangıcın olduğu yerde son da olacaktır. Ne mutlu başlangıçta durana ve o sonu bilecek ve ölümü tatmayacak." Mercan Şeref, *Gnostik İnciller*, İstanbul 2003, ss. 50.

Kişinin kendisini bilerek ulaştığı bu Tanrı bilgisi sayesinde, ruhundaki Tanrısal benliğe ulaşacağına inanan Gnostiklere göre, bu Tanrısal benliğe vukuf olan herkes kutsanmış bir kişi hâline gelebilirdi. Tanrı ruhunu bedeninde taşıdığını hissederek Tanrısal benliğini bilen bir kimse, Tanrı'yı bilerek kendisini de bilir böylece kendisi de Tanrı'nın öz çocuğu hâline gelir. Gnostisizmin gayesi de, inananları Tanrı'nın oğlu hâline getirmektir. Zaten, Tanrı'nın oğlu anlamına gelen Hz. İsa ismi, içindeki Tanrısal benliği hisseden ve Tanrı'ya içinde ulaşacağına iman eden Gnostik Hakikat ve Thomas İncillerinde kullanıldığı gibi, Hıristiyanlar tarafından sayısal bir sembol içerğine de kavuşturulmuştur.¹⁸

Gnostiklerin acı çekmeyen Hz. İsa'sının aksine, Hıristiyanlık bütün öğretilerini Hz. İsa'nın çarmıhta acı çekmesi üzerine oluşturmuştur. Yeni Ahit'te ve özellikle de Pavlus'un mektuplarında insanların işlediği günahların yükünü üzerine aldığı bildirilen Hz. İsa, çarmıhta çektiği acılarıyla Tanrı'ya kurban olarak kendisini sunmuş, günahkâr insanların Tanrı'yla barışmasını sağlamıştır. Oysa Gnostiklerin bir kısmına göre, Tanrısal benliği hissetmiş olan Hz. İsa, çarmıhta kendisi olsa dahi, asla acı çekmemiştir. Zira Hz. İsa'nın Tanrısal benliğe ulaştığını ya da bedensel bağlılıktan tamamıyla arındığını vurgulayan Gnostikler; paganist mitolojinin de tesirinde kalarak, Hz. İsa ölüyor ya da acı çekiyor gibi görünse dahi, gerçekte hiç ölmemiş ve de acı çekmemiştir¹⁹. Gnostiklere göre, gelip geçici olan bu dünyaya sırtını dönen ve bedensel zevklerini ruhani terbiyesinde söndüren herkes; Tanrısal benliğe ve bilgiye erişebilir, dolayısıyla kendi çapında bir Hz. İsa olabilir. İncillerde yemek ve şarap düşkünü olarak tanıtilen Hz. İsa'nın kesinlikle asketik (çilekeş) bir eğilim göstermediği halde, Gnostisizmin yaşama tarzı giderek daha fazla asketik bir içerik kazanmıştır. Hıristiyanlıkta asketikizmin İnciller yoluyla değil de, Yunan mitolojik kültüründe

¹⁸ “Gnostik İncillerin sayı sembolizmin gelişmiş bir biçimine dayandığı sonucuna varmıştı. Bu sembolizmde temel olan bir unsur gemetria'dır. Antik Yunan alfabesinde, her harf ayrıca bir sayıyı da ifade ediyordu. İlk Hıristiyanlar İsa'nın orijinal Yunanca ad olan İesous'un, tüm adların üstünde bir ad olduğunu iddia ediyorlardı. Şeytan'ın sayısının 666 olduğu bilinir. Daha az bilinen şey ise, gemetria'ya göre, Yunan adı İesous'un 888 sayısını ifade ettiğidir. Bu sayı, antik çağ insanları tarafından kutsal ve sihirli olarak kabul ediliyordu. Bu nedenlerden biri, Yunan alfabesindeki 24 harfin her biriyle ilişkili olan tüm sayılar toplandığında 888 sayısının bulunuyor olmasıydı. Yunan adı olan İesous, ibrani adı olan Joshua'nın yapay ve zorlamalı bir harf çevirisidir. Joshua adı, bu sembolik olarak önemli sayıyı ifade etmesi için İncil yazarları tarafından kasıtlı olarak oluşturulmuştur. İsa hikayesindeki diğer adların da gemetria kullanılarak sayılara dönüştürüldüğünde anlamı vardır. İsa, havarisi Simon'a kaya anlamına gelen ve genellikle Petrus olarak tercüme edilen Cephas adını verir. Yunanca'da, Cephas, paganlar için önemli bir sayı olan 729 sayısını ifade eder.” Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hız İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 155.

¹⁹ “Beş yüz yıl önce Euripides, Kral Pentheus'u, Dionysus'u bağlarken tasvir etmiştir. Oysa, Dionysus şöyle söyler: Orada onunla alay ettim, Obeni bağladığımı sandı, ama ne beni tutabildi ne de bana dokunabildi, ancak zihni yanıldı. Petrus'un vahyinde, Petrus, haç üzerinde el ve ayak tırnakları sökülürken halinden çok memnun ve gülerken görür ve İsa şöyle açıklar : Çarmıhın üzerinde halinden memnun ve gülerken gördüğünüz kişi, yaşayan İsa'dır; ama onların el ve ayak tırnaklarına çivi çaktıkları bu kişi, onun etten kısmıdır, rezil ettikleri kişinin yerini alandır, onun suretinde var olandır; ama ona ve bana bakın. Pagan mitlerinde acı çeken ve ölen kişi, tanrı-insan değil, onun yerine geçip eidolon'u (acı çeken ve ölen dünyevi kısmı) temsil eden kişidir. Bakhalarda, adı acı çeken insan anlamına gelen Kral Pentheus bir ağaca asılır ve Dionysus'un yerine lime lime edilir. Aynı şekilde bazı Gnostik mitlerinde, haç üzerinde ölen Cyreneli Simon'dur, İsa ise onu uzaktan gülerken seyredir. Mitin pagan versiyonundaki Kral Pentheus gibi, Cyreneli Simon da acı çeken ve ölen eidolon'u temsil eder. Muzaffer Dionysus gibi gülen İsa figürü, Daemon'u yani tanık olan Ruh'u temsil eder.” Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hız İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 160.

önemli bir yer tutan örfizm içeriğinde benimsenmesinin de bir sonucu olarak Gnostikler; giderek daha belirgin bir şekilde asketik olmuşlar, örfizmle çok yakın bir ilişki içine girmişlerdir. Örfizmde bu dünya ve içindekileri, bakire bir insan anne ilahların ilahı (yüceler yücesi) bir babanın oğlu olan yaratıcı-Tanrı Dionysus tarafından yaratılmıştır.

Platon (M.Ö. 428-347) tarafından felsefi bir temele oturtulan gerçek Tanrı ile yaratıcı Tanrılar ikilemi, Gnostisizmde daha da belirgin bir hal almıştır. Yaratıcı ilahlar tarafından kötü maddelerden yoğrulmuş ve kötü ruhların pençesinde kahrolmuş olan bu dünya, iyinin kendisi demek olan gerçek Tanrı tarafından asla yaratılmış olamaz. Gnostikler, belki de Museviliğin bir kolu olarak anılmak istemedikleri için, bu dünyanın arada sırada da olsa muharip ilah Yahve'nin hükümrânlığı altına girdiğini belirterek, İsrailoğullarının tek Tanrısını aşağılama yoluna gitmişlerdir. Platon'un gerçek Tanrısı Demiurge'yi veya İsrailoğullarının tek Tanrısı Yahve'yi yaratıcı Tanrı olarak dünyadaki bütün kötülüklerin tek nedeni olarak gören Gnostikler; öldükten sonra insanın çürümesinin sebebini de Tanrısal bilgiden yoksun kalmışlığına bağlamış olduklarından, günahın tesirini hiçe saymış ve kefareti diye bir kavrama değinmemişlerdir. Yaratıcı Tanrılar tarafından yaratılan ve kötü ruhların pençesinde inleyen bu dünya; üstün aklın ve bilginin tek kaynağı, iyi ruhların mutlak sahibi olan gerçek Tanrı'dan tam anlamıyla kopmuş veya yabancı kalmış bir haldedir. Bütün bilginin gerçek Tanrı ile sınırlı olduğuna inandıkları için, Gnostikler, öğrenme ya da deneysel gözlemi ret ederek, Tanrısal vahiyle edinilen ruhani bilginin kurtarıcı gücüne sığınmışlardır.

2.Pavlus'un Anti-Judaik Düalizmi : Yaratıcı Tanrı Yahve Karşısında Gerçek Tanrı Baba

Gnostik düalizmin kökeni, Platonist felsefedir. Platon'a göre, bu dünyada var olan her varlık, idealar diyarındaki ilk ve mükemmel olan aslının benzerleridir²⁰. Diğer bir

²⁰ "Bu evren güzelse, onu yapan iyi ise, gözlerini ilksiz örnekten ayırmamış olduğuna şüphe yoktur, çünkü evren doğmuş olan şeylerin en güzeldir, yapıcısı da nedenlerin en kemalisidir. Böyle olunca evrenin mutlaka bir şeyin kopyası olması gerekir. Yaratıcı iyi idi, iyi olanda da hiçbir şeye karşı hırs uyanmaz. Hırs duymadığından her şeyin de elden geldiği kadar kendisine benzemesini istedi. Tanrı, bir bütün olarak, o kusursuz canlı varlığa benzesin diye evrenimizi ne çift, ne de sayısız yapmıştır; evren birdir. Başka bir evren de doğmayacaktır. İşte Tanrı bunun için, bunu hesap ederek bütün bütünlerle bu biricik, kusursuz ve ihtiyarlıkla hastalığın işlemediği bütünü kurdu. Bütün canlıları içine alacak varlığa uygun şekil şekillerin hepsini kendisinde toplayan şekildir. Bunun için, Tanrı, evrene her yanı her yerde merkezden aynı uzaklıkta olan küre şeklini verdi, bu yuvarlak şekil hepsinin en kusursuzu, kendi kendine en çok benzeyenidir. Tanrı da, kendi kendine benzeyen şeklin benzemeyen şekilden bin kere daha güzel olduğunu düşünüyordu. (Tanrının) Kendisi dışında bir şey olmadığından, ona ne bir yerden bir şey giriyor ne de bir yerinden bir şey çıkıyordu. Ona bünyesine uygun bir hareket, yedi hareketten akla, zekaya en çok yaraşan hareketi verdi. Böylece onu bir teviye kendi üzerinde, olduğu yerde döndürdü ve ona daire hareketi verdi. Bu daire hareketi için ayağa ihtiyaç olmadığından onu bacaksız ayaksız yaptı. Bu evreni yaratan Baba, ilksiz tanrıların örneğine göre kurduğu evrenin hareket ettiğini yaşadığını görünce çok sevindi ve sevincinden onu örneğe daha çok benzetmeyi düşündü. Bu örnek ölmez bir canlı varlık olduğu için, o da bütün evreni, mümkün olduğu kadar ölmezleştirmeye çalıştı. Örnek olarak kullandığı ölmez canlı varlığı, yaratılan evrene tamamiyle uygun kılmak kabil olmuyordu. İlinekler ölmezliği taklit eden, sayı güderek daire şeklinde dönen zamanın değişiklikleridir. Bütün evreni boydan boya geçen mihverin etrafına bağlı duran dünyayı, Tanrı, gece ile gündüzün bekçisi, göğün içinde doğan tanrıların ilki en eskisi olarak düzenledi. Gözlerimizin önünde hareket edenler, bize ancak canlıları istediği zaman görünen bütün bu tanrıları yarattıktan sonra, bu evrenin yapıcısı, onlara şu sözleri söyledi: "Tanrılar, benim yarattığım

deyişle, yeryüzünde olan her şey, gökte de vardır. İde kuramıyla, yeryüzündeki her varlığın idealar sahasında ilkinin ve mükemmelinin olduğunu savunan Platon; dünyadaki bütün Tanrıların ve Tanrıçaların da, ideanın zirvesine yerleştirdiği tek Tanrının benzerleri olduğunu öne sürmüştür. Platon, yerdeki bütün Tanrı ve Tanrıçaların, gökteki idealar âleminin zirvesindeki tek Tanrının (Demiurge'nin) aslını kaybetmiş birer benzerleri olduğunu öne sürmüştür. Gnostikler, sahte Tanrı Demiurge'nin yedi kat göğün üzerindeki fakat gerçek Tanrının tahtının altında barındığını öne sürmüşlerdir. Yeri ve yedi kat göğü yaratan dolayısıyla kötülükleri yayan Gnostiklerin Demiurge'sinin Platon felsefesindeki orijinalinde, Baba Demiurge'nin yarattığı ilklerin örneği ve benzeri olmadığı halde, Tanrı çocukları yeri ve yerdekileri yaratırken bu ilkleri örnek almıştır. Platon "Timaios" kitabında, ide sahasındaki ilkleri ve mükemmelleri tek Tanrının yarattığını, yeryüzündeki benzerlerini veya taklitlerini ise yaratıcı Tanrıların yarattığını yazmıştır. İlkler iyidir ve mükemmeldir, benzerler ise kötüdür ve kusurludur. Yeryüzündeki ölümlülerin veya bedeni çürüyecek olanların tek Tanrı tarafından değil de Tanrının çocukları veya yaratıcı Tanrılar tarafından yaratıldığını öne süren Platon'un bu düalist görüşü²¹; aslında, alt ilahların üzerinde tek hakim Tanrı anlayışına dayanan çoktanrıcılıkla da uyum içindedir. Platonik felsefeyi Hıristiyanlığa uyarlayan Gnostikler, görünen dünyanın içindekilere ve bunları yaratan yaratıcı ilahlara asla önem vermemişler, platonizmde olduğu gibi gerçek Tanrı ve yaratıcı Tanrılar olmak üzere iki tür Tanrının var olduğuna inanmışlardır.

---

tanrıların çocukları, yaratıcısı ve babası olduğum eserler, benden vücut buldukları için, ben razı olmadıkça parçalanamazlar, güzel bir şeyi parçalamak ancak kötü bir kimsenin harcıdır. Böylece yaratılmış bir varlık olduğumuza göre ne ölümsüz ne de tamamiyle parçalanmaz bir şey değilsiniz.' Daha doğacak üç ölümlü soyu kalıyor. Onları kendim yaratıp, onlara kendim can verseydim, tanrılara eş olurlardı. İşte onların ölümlü varlıklar olması. Sizi yarattığım zaman, gösterdiğim kudreti taklit ettiniz. Tanrı, gelecekte işleyecekleri kötülüklerden kendisini mesul tutmasınlar diye, bütün bu yasaları ruhlara tanıttı, bazılarını arzın bazılarını ayın bazılarını da öteki zaman aletlerinin üzerine serpiştirdi. Bu işi bitirdikten sonra, Tanrı, ölümlü tenlere şekil vermeyi, bu ölümlü varlığı bilgelikle iyice yönetmeyi de genç tanrılara bıraktı. Tanrılar, tanrıya en yakın parçamız olan, ötekilere hükmeden, şimdi baş dediğimiz küre biçimindeki bir tende yuvarlak kürenin şekline uydurarak yerleştirdiler." Platon, *Timaios*, İstanbul 1997, ss 29

²¹ "Bu evreni yaratan Baba, ilksiz tanrıların örneğine göre kurduğu evrenin hareket ettiğini, yaşadığını görünce çok sevindi, sevincinden onu örneğe daha çok benzetmeyi düşündü. Tanrılık soyu, görünüşü mümkün olduğu kadar parlak güzel olsun diye, hemen hemen baştan başa ateşten yarattı. Onları (ölümlü soyu) kendim yaratıp onlara kendim can verseydim, tanrılara eş olurlardı. İşte onların ölümlü varlıklar olması, bu evrenin de gerçekten tam olması için bu canlıları yaratılışınıza göre vücuda getirmeye çalışınız. Sizi yarattığım zaman gösterdiğim kudreti taklit ediniz. Bize ancak canları istediği zaman görünen bu tanrıları yarattıktan sonra, bu evrenin yapıcısı onlara şu sözleri söyledi: Tanrılar, benim yarattığım tanrıların çocukları, yaratıcısı ve babası olduğum eserler, benden vücut buldukları için, ben razı olmadıkça parçalanamazlar. Böylece yaratılmış bir varlık olduğumuza göre ne ölümsüz ne de tamamiyle parçalanmaz bir şey değilsiniz. Bu gün adları olan nesnelere ateş, su veya buna benzer başka nesnelere gibi sözü edilmeye değer, bir adı olan hiçbir nesne yoktur. Önce bütün bunları düzene sokan sonra da onlarla evreni, ölümlü ölümsüz bütün yaratıkları içine alan bu canlıyı yaratan Tanrı olmuştur. Kutsal canlıları yaratan da o olmuştur; ama ölümlü canlıları yaratma işini kendi öz çocuklarına bırakmıştır. Tanrının öz çocukları, Tanrı'yı örnek aldılar, ruhun ölümsüzlük ilkesini alınca da ruhun etrafında sonradan ölümlü bir ten vücuda getirdiler, onu taşısın diye de bütün vücudu verdiler. Sonra bu vücuda, ayrıca başka bir ruh, kendisinde korkunç, kaçınılmaz tutkular taşıyan ölümlü bir ruh daha vücuda getirdiler. Bu evren güzelse, onu yapan iyi ise, gözlerini ilksiz örnekten ayırmamış olduğuna şüphe yoktur. Böyle olunca, evrenin, mutlaka bir şeyin kopyası olması gerekir." Platon, *Timaios*, İstanbul 1997, ss 98

Gnostik düalizme göre, kâinatın dışında fakat insanın içinde var olan bu gerçek Tanrı, maddiyat âlemini dolayısıyla değişmekte olan hiçliği yaratan yaratıcı Tanrılardan her yönüyle farklı olan bir Tanrıdır. İyi olan ve her şeye kadir olan bu ruhani yüce Tanrı; cisimleri yaratan ve arkhon ismiyle nitelendirilen yaratıcı Tanrılardan her yönüyle üstün olduğu gibi, bunların doğası da kendi üstün doğasına aykırıdır. Demiurge, her şeyin ilkin ve mükemmelini yarattığı gibi bu arkhonları da yaratmış, arkhonlar da zamanla günah ve kötülüklerin mekanı olacak bu yeryüzünü yaratmıştır. Kötülük ve günah dolu gördükleri dünyadan olduğu kadar gelip geçici gördükleri dünyevi hayattan da nefret eden ve Yahve mucizelerini aşağılayan²² Gnostikler, zamanla bu kinlerini Musevilik üzerinde odaklaştırmışlar; çoğu İsrailoğlu olduğu halde, Tevrat'ın Tanrısı Yahve'yi²³, yerin ve düzenin tanrılarının birisi olarak adlandırarak, sahte Tanrılar sınıfında aşağılamışlardır. Zira yer ve yerdeki her şey kötüdür, günahkârlık ve kötülük yerin çamurunda vardır, gelip geçici olan bu dünya bir oyalanma yeridir. Şu halde, yeri ve yerdekileri yaratanlar arasında sayılan Yahve, asla iyi

²² “Rab yine seslendi: ‘Göklere bak, yıldızları sayabilir misin, işte soyun o kadar çok olacak. Seninle yaptığım antlaşma şudur, birçok ulusun babası olacaksın Bir yabancı olarak yaşadığın toprakları, bütün Kenan ülkesini sonsuza dek mülkünüz olmak üzere sana ve soyuna vereceğim. Onların Tanrısı olacağım. Git, İsrail ileri gelenlerini topla, onlara şöyle de: 'Atalarınız İbrahim'in, İshak'ın, Yakup'un, Yusuf'un Tanrısı Rab bana görünerek şunları söyledi: Sizinle ve Mısır'da size yapılanlarla yakından ilgileniyorum. Söz verdim, sizi Mısır'da çektiğiniz sıkıntıdan kurtaracağım; Kenan, Hitit, Amor, Periz, Hiv ve Yevus topraklarına, süt ve bal akan ülkeye götüreceğim.' Elimi uzatacak ve aralarında şaşılacak işler yaparak Mısır'ı cezalandıracağım. O zaman sizi salıverecek. Onun için İsraililer'e de ki, 'Ben Rab'bim. Sizi Mısırlıların boyunduruğundan çıkaracak, onların kölesi olmaktan kurtaracağım. Onları ağır biçimde yargılayacak ve kudretli elimle sizi özgür kılacağım. Gece gündüz ilerlemeleri için, RAB gündüzün bir bulut sütunu içinde yol göstererek, geceleyin bir ateş sütunu içinde ışık vererek onlara öncülük ediyordu. Gündüz bulut sütunu, gece ateş sütunu halkın önünden eksik olmadı. Musa elini denizin üzerine uzattı. Rab bütün gece güçlü doğu rüzgârıyla suları geri itti, denizi karaya çevirdi. Sular ikiye bölündü, İsraililer kuru toprak üzerinde yürüyerek denizi geçtiler. Sular sağlarında, sollarında onlara duvar oluşturdu. Geri dönen sular savaş arabalarını, atları, İsraililer'in peşinden denize dalan firavunun bütün ordusunu yuttu. Onlardan bir kişi bile sağ kalmadı. Musa'yla İsraililer Rab'be şu ezgiyi söylediler: Ezgiler sunacağım Rab'be, yüceldikçe yüceldi; atları da, atlıları da denize döktü. Savaş eridir Rab, Adı Rab'dir.” Yaradılış 17: 8; Çıkış 3: 16, 17, 20; 6: 6; 13: 21, 22; 14: 21, 22, 28

²³ “Yahve adına tanrı Herakles'e her beş yılda bir altın gönderen tapınağın yüksek rahibi Jason, ödediği büyük meblağlarla, Antiochus'un açgözlülükle doldurmaya çalıştığı kasasını takviye etmekteydi. Yahve bunun altında kalmayacak suçluları cezalandıracaktı. (2. Makabeler 3: 15-23) Ne kadar vahşi ve gaddar görünürse görünsün, İsraililerin tanrısı Yahve, Yunanlıların tanrıları tarafından bile asimile edilmiş ve her geçen gün daha fazla Helenlerin panteonundaki dünyevi tanrılarına benzemiştir. Kaldı ki Roma'ya başkaldıranlar Yahve adına savaşmakta, dualarıyla Yahve'ye yakarmakta ve ritmik ilahileri içinde gözyaşı dökerek yalvarmaktaydılar. Yahve'nin yeryüzü kralı olduğu Eski Ahit'in hemen her yerinde fakat özellikle le de Mezmurlar 24: 1-10 kısmında açıkça belirtilir. Bu metinde, prenslerin yüce kralını yani Yahve'yi henüz bilmedikleri belirtilmekte, açılın ey kapılar yüce kral içeri girsin denilmektedir. Paul, Rab Yahve'nindir yeryüzü ve içindeki her şey övgüsüyle başlayan Davud'un Mezmurlarının bu kısmına, şeytan ve avanesi kötü ruhlarıyla amansız mücadele etme fikrini öne sürerek şiddetle muhalefet eder. Bu dünyanın prensliklerini ve krallıklarını şeytanın ve emrindeki kötü ruhların hizmetkârı olmakla itham eden Paul'e göre; bu dünyanın tanrısı olan şeytanın kendisi de dünyevi bir kudrettir. Bu dünyanın tanrılarının biri olarak Yahve de, yerin çocuklarından olan İsrailileri evlenmeye ve çoğalmaya çağırmakta, boşanmaya ve ikinci defa evlenmeye izin vermektedir. Oysa, İsa, bu dünyanın çocukları evlenirler ve evlendirilirler, fakat öbür dünyanın tanrısı haklarında adaletle hükmedecektir, zira ölümden dirilenler ne evlenir ve ne de evlendirilirler, cinsel ilişkiye girmezler gökteki melekler gibidirler, artık hiç ölmeyeceklerdir, dirilişin çocukları haline geleceklerdir, demektedir. Bu dünyayı ve içindekilerle birlikte bedeni yaratan yaratıcı tanrıların hiç biri kurtuluşu sağlayamadığı gibi ruhani olarak yaratmaya veya yeniden diriltmeye kadir değildir.” Couchoud Paul Louis, *The Creation of Crist*, London 1939, ss. 69, 157.

değildir, kötülüklerin ve günahların yaratıcısıdır, ilahların ilahı ya da yüceler yücesi hiç değildir. Bu dünyaya ait her yasanın, insan doğasına ya da insan benliğine göre hazırlanmış yasaklayıcı hükümleri içermiş olduğundan, bedene özgü ve sahte ilahlara ait olduğunu vurgulayan Gnostikler; Yahve'nin yüce kudretini kanıtlayan ve Tevrat'ta da övgüyle söz edilen İsrailoğullarını Mısır'dan çıkartan mucizeleri sergilemesi, Kızıldeniz'i önce yarıp Yahudilere yol olması sonra da kapatarak fırvunun tüm askerlerini boğması, çöl ortasında Tur dağına havaya kaldırıp üstlerine düşürmek üzere İsrailoğulları nereye kaçsa oraya götürmesi vs., gibi olayları dahi sahte tanrının maddi işlerinden görerek aşağılamışlardır. Her cinsel ilişkiyle ruhun kirlendiğinde ısrar eden ve bedensel arzulara karşı çıkan Gnostikler, tanrıyla mistik evliliğe girerek²⁴ ruhani olmanın en önemli koşullarından birisi olarak, cinsel arzunun yaşandığı ve cinsel ilişkiyle de tatmin bulunduğu evlilik hayatının reddedilmesini²⁵ görmüşlerdir.

Yahve'nin yasasını doğal benliğin gereği olarak gören, bu dünyayı ve bedensel işleri aşağılamış olan Pavlus; bütün insanları bedenden doğanlar ve ruhtan doğanlar olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Bedenin işleri kötülük ve günah ya da şehvet ve tamahkârlık olduğu için bedenden doğanlar karanlığın çocuklarıdır, ruhun işleri ise iyilik ve fedakârlık olduğu için ruhtan doğanlar aydınlığın çocuklarıdır. Kötülüğün ya da günahkârlığın kökeninde şehvet veya cinsel birleşme arzusu yattığı için, ruhani olmak ve ruhun işleriyle bedeni öldürmek isteyen kimseye evlilik hayatına girmemesini tavsiye eden Pavlus; et ve kan Tanrı krallığına giremez diyerek aslında bedensel dirilişi reddetmiş²⁶, kutsal ruhu almak için Tanrının ruhunun içinde hissedilmesini ve kişisel benliğin de yok edilmesini şart koşmuştur. Tanrının ruhuyla yönetilenlerin herkesi, cinsel ilişki sonucu bedenden doğmuş olsalar dahi, ruhtan doğmuş olarak kabul eden

²⁴ “Philip İncili, inisiyasyon sürecinin, mistik birliğin gelin odasında doruk noktasına ulaştığını açıklar, çünkü gelin odası kutsalların kutsalıdır. Kurtuluş gelin odasında gerçekleşir. İsa hikâyesinde, çökmüş durumda olan Sophia (insan ruhu) İsa'nın (Daemon) fahişelikten kurtardığı Magdala Meryem figürü ile temsil edilir. Gnostik bilge Heracleon'a göre, bu kutsal evlilik motifi de İsa hikâyesinde Cana'daki evlilik ziyafeti olarak görünür. Burada İsa, kendisinden önceki Dionysus gibi, suyu sarhoşluk veren şaraba dönüştürür. Heracleon, bu mucizenin salt insani olan şeyi tanrısal olana dönüştüren tanrısal evliliği sembolize ettiğini söyler.” Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hız. İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 164.

²⁵ “Yaratan açıkça yaratır. Fakat baba olan çocukları gizlice yapar. Damatlar ve gelinler zifaf odasına aittir. Bir kadının bir kadın tarafından hamile bırakıldığı ne zaman görülmüş? Meryem, hiçbir güç tarafından kirlenmemiş bir bakiredir. Aslında birisi gizemi ortaya çıkarmalı. Her şeyin Babası bakireyle birleşti ve o gün bir ateş parladı. O büyük zifaf odasında göründü. Bu yüzden o belli günde insan vücuduna büründü. İlk önce zina geldi, sonra cinayet. Ve o zinayla baba oldu, çünkü o yılanın çocuğuydu. Sonra o katil oldu ve kardeşini öldürdü. Aslında karşı cinsler arasındaki her türlü cinsel ilişki zinadır. Kötü ruhun formları, erkek ve dişiden oluşur. Erkekler, bir dişi formunda yerleşmiş ruhlarla birleşenlerdir; fakat dişiler, erkek formundakilerle karışanlardır. Kutsal ruha sahip olsalar, hiçbir kirlî ruh onları bölemezdi. Zifaf odasının çocuğu; ışık, ateş ve sudan oluşur.” Mercan Şeref, *Gnostik İnciller*, İstanbul 2003, ss. 24, 27.

²⁶ “Doğal bir beden olarak gömülür, ruhsal bir beden olarak diriltir; doğal beden olduğu gibi, ruhsal beden de vardır; nitekim şöyle yazılmıştır, ilk insan Âdem yaşayan bir can oldu, son Âdem ise yaşam veren bir ruh oldu; önce ruhsal olan değil, doğal olan geldi, ruhsal olan sonra geldi; ilk adam yerden yani topraktan, ikinci adam göktendir; topraktan olan adam nasılsa topraktan olanlar da öyledir; bizler topraktan olana nasıl benzer idiysek, göksel olana da benzeyeceğiz; kardeşler, şunu demek istiyorum, et ve kan Tanrı'nın Egemenliğini miras alamaz, çürüyen de çürümezliği miras alamaz; işte size bir sır açıklıyorum, hepimiz ölmeyeceğiz; son borazan çalınca hepimiz bir anda, göz açıp kapayana dek değiştirileceğiz, evet, borazan çalınacak, ölümler çürümez olarak dirilecek ve biz de değiştirileceğiz; çünkü bu çürüyen varlığımız çürümezliği, bu ölümlü varlığımız ölümsüzlüğü giymelidir; ölümlü olan varlığımız çürümezliği, ölüm yok edildi zafer kazanıldı diye yazılan söz yerine gelecektir.” 1. Korintliler 15: 44

Pavlus; Eski Ahit'te ifade edilen Yahve'nin yasasına göre²⁷ yaşamak olarak algılamış ve yasayı yetersiz bulmuş, evlilik hayatında dahi cinsel arzudan kaçınma gibi saçma buyruklar vermiştir. Paganlardaki tanrıyla bir olma yani ruhsal evliliğe girme hedefini²⁸ mektuplarına yansıtan Pavlus, Kutsal ruhu almak ya da Tanrı ruhunun kontrolüne girmek için, bedeninin bütün heves ile işlerini terk etmeyi şart koşmuş, parayı bütün kötülüklerin temeli olarak görmüş ve zenginlik peşinde koşmayı şiddetle reddetmiştir.²⁹ Hâlbuki Yahve, zenginliği Tanrısal ödül saymakla ve faiz karşılığı yabancılara borç verip onların mallarını ele geçirmeye halkını meylettirmekle, Mısır'ı soydukları için övmekle, seçtiği ulusu İsrailoğullarına tam tersini³⁰ söylemiştir. Yahve, iyi değildir, savaş eri ve öç alıcıdır.

Platon ve Aristoteles'in felsefesine dayanarak gelişen, varlık âlemini ruhani-Tanrısal ile maddi-bedensel olmak üzere iki sahaya ayıran ve araya karanlık demonik diyarını yerleştiren putperest ideoloji; sadece hayatı ruhla bir tutan ve Tanrının ruhunu bedenlere yerleştiren ruhani yorumuyla değil, bu parçalanmış (Tanrısal-demonik-maddesel) kâinat tasarımıyla, zerdüştlüğün pekiştirici tesiriyle³¹ tüm vahiy dinlerin

²⁷ “Kendine Yahudi diyorsun ve Kutsal Yasa'ya dayanıp Tanrı'yla övünüyorsun. Kutsal Yasa'da bilginin ve gerçeğin özüne kavuşmuş olarak körlerin kılavuzu, karanlıkta kalanların ışığı, akılsızların eğiticisi, çocukların öğretmeni olduğuna inanmışsın. Kutsal Yasayla övünürken, Yasaya karşı gelerek Tanrı'yı aşağılar mısın? Çünkü dıştan Yahudi olan gerçek Yahudi'dir, içten Yahudi olan Yahudi'dir. İbrahim'e ve soyuna dünyanın mirasçısı olma vaadi, Kutsal Yasa yoluyla değil, imandan gelen aklanma yoluyla verildi. Eğer Yasa'ya bağlı olanlar mirasçı olursa, iman boş ve vaat geçersizdir. Yasa, Tanrı'nın gazabına yol açar.” Romalılara 2: 17, 4: 13

²⁸ “Pagan gizemlerindeki önemli mitsel bir motif, tanrı-insan ile tanrıça arasındaki kutsal evliliği; bu, karşıtların mistik birleşmesini sembolize ediyordu. Girit'te insanlar, tanrıça Demeter ile tanrı-insan İason'un evliliklerini kutlardı. Gizem inisiyasyonlarında, inisiye, genellikle Osiris-Dionysus'un gelini olarak tasvir edilirdi. İnisiyasyonlar, pagan mabetlerinde bulunmuş olan özel gelin odalarında gerçekleştirilirdi. Bu kişiler, inisiyasyonlarının ardından gelinler olarak selamlanırdı. Gelin, enkarne benliği ya da eidolon'u; Osiris-Dionysus ise enkarne olmamış benliği ya da Daemon'u temsil ediyordu. Kutsal evlilik, inisiyenin bu karşıt taraflarını ritüel olarak birleştiriyordu. Epiphanius şöyle der: Bazıları bir gelin odası hazırlar ve inisiye olanlar için kullanılan bazı sözcüklerin eşliğinde mistik bir ayin gerçekleştirir ve bunun ruhsal evlilik olduğunu iddia ederler.” Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hız İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 165.

²⁹ “Eldekiyle yetinerek Tanrı yolunda yürümek büyük kazançtır. Çünkü dünyaya ne bir şey getirdik, ne de ondan bir şey götürebiliriz. Yiyeceğimiz ve giyeceğimiz varsa, bunlarla yetiniriz. Zengin olmak isteyenler ayartılıp tuzağa düşerler, insanları çöküşe ve yıkıma götüren birçok anlamsız ve zararlı arzulara kapılırlar. Çünkü her türlü kötülüğün bir kökü de para sevgisidir.” 1. Timoteyus 6: 7

³⁰ “Çalışkanlıkların eli egemenlik sürer, tembellik ise köleliğe götürür, tembel eller insanı yoksullaştırır, çalışkan el zengin eder; zenginlik onun kalesidir, fakirin yoksulluğu ise onu yıkıma götürür, Rabbin bereketidir kişiyi zengin eden, kişinin serveti gün gelir canına fide olur, komşusu bile yoksulu sevmez, oysa zenginlik dostu çoktur, bilgelerin tacı paraları ve servetleridir. Sende fakir olmayacaktır, çünkü Tanrın Rab, sana vaat etmiş olduğu gibi seni mübarek kılacaktır, çok milletlere ödünç vereceksin, fakat sen onlardan ödünç almayacaksın; çok milletlere saltanat edeceksin, fakat onlar sana saltanat etmeyecektir. Kardeşinize para, yiyecek ya da faiz getiren başka bir şey ödünç verdiğinizde, ondan faiz almayacaksınız. Yabancıdan faiz alabilirsiniz. Böyle yapın ki, mülk edinmek için gideceğiniz ülkede el attığınız her işte Tanrınız Rab sizi kutsasın. Kalk aydınlan, çünkü ışığın geldi ve Rabbin izzeti senin üzerine doğdu. Senin ışığına milletler, sana doğan günün parlaklığına krallar gelecektir. Hepsi gelecekler ve sana altın ile gümüş getireceklerdir.” Tesniye 15: 6, 23: 20; Özdeyişler 12: 24, 14: 20

³¹ “Zerdüştlükte, Ahura Mazda'nın tüm yaratım ve eylemleri iyi olsa da her türden kötülük ona bağlı bir güç olan Angra Mainyu'nun etkisiyle gerçekleşmektedir. Akıl ve hikmet ülkesinin sultanı ve rakibi süreç içinde, sırasıyla Oharmazd ve Ahrimana dönüşmüştür. Bu çift tanrı anlayışı asırlar sonra Gnostisizmde de farklı biçimde ortaya çıkmıştır. Gerçek tanrı maddi dünyanın dışında konumlanırken; yaratıcı tanrı olarak bilinen tanrı, kibirliliği ve etkisiz bir tanrı olarak sunulmuştur. Bu tanrı, Eski Ahit'in tanrısını çağrıştıracak pek

felsefi içeriğini ya da daha doğrusu iman temelini oluşturduğu gibi, Gnostisizme de yol açmıştır. Gnostisizmin kökenini platonist felsefe oluşturduğu için, ruhun ölümsüzlüğü ve bedenden önce yaratılmışlığı, öldükten sonra çürüyüp yok olacak olan bedenden çıktuktan sonra ruhun daima var olacağı, bu nedenlerle bedensel veya genel olarak maddesel alanın değersizliği, ruhun ve ruhani ide alanının Tanrısallığı vs gibi Platon'un görüşleri olduğu gibi Gnostiklere geçmiştir. Platonist ruhaniliği Hıristiyanlığa uyarlamış olan Gnostiklere göre, iyi ve tek olan en yüce Tanrı; maddesel ya da bedensel değil ruhtur, ezeli ve ebedidir, başlangıcı ve sonu yoktur, daima var olmuştur, insani hal ve duygularından uzaktır, yani intikam-öfke-sevgi-beğenme-övme-kayıma vs., gibi insani eğilim ve duyguları asla taşımaz. Sadece iğrenç aşağılıklar ve güçsüz çaresizler tehdit edeceği için, bu yüce tek Tanrı; insanlara asla tehdit savurmaz, kılıkla ya da istilayla korkutmaz, seçtiği ulusun başına geçerek diğer insanlara karşı savaş açmaz, savaş emri vermez. Gerçekte, kâinatın da üzerindeki tüm varlık âleminin ismi bilinmeyen tek kudreti olan bu yüce Tanrı, yerdekileri yaratma işini kendisini örnek alan veya benzerleri olan sanatkar yeteneklerini bu alt Tanrılara devretmiştir. Bu dünyaya biçim veren bu Tanrılardan birisinin de İsrailoğullarının Tanrısı Yahve olduğunu savunan Gnostikler; yerin ve maddiyatın Tanrısı Yahve'nin, o yüce tek Tanrıyı örnek alarak ve kendini de ona benzetererek, melekleri ve şeytanları olduğu kadar hayvanları ve insanları yaratan diğer Tanrılar arasında yer aldığını öne sürmüşlerdir. Yahve'yi yaratanın kim olduğu ya da yaratılıp yaratılmadığı hiç belli değilse de, Hz. İsa'yı Yahve'nin yaratmadığına kesin iman etmiş olan Gnostikler, İncillerinde Hz. İsa'yı hep güldürmüşlerdir. Zira çoğu hâlâ Yahudi geleneğinde dua eden havarilerinin, bu yüzden o tek gerçek Tanrıya değil de Yahve'ye yani yerin dolayısıyla kötülüklerin ve maddiyatın Tanrısına yakarmaları, Hz. İsa'yı sürekli güldürmektedir.³²

Tanrıyla bir olunduğu mistik evlilik³³ de dâhil olmak üzere Paganizmin her özünden yararlanan fakat Hıristiyanlığın üç Tanrı ya da birin üçü imanını yadsıyan

çok nitelik taşımaktadır. Orfik kültün Gnostisizmle çok ilginç paralellik taşıması dikkat çekicidir. Orfik inanç sisteminde maddi dünya ve bu günkü insanlık yaratıcı tanrı Dionysus'un eseridir." Sean Martin, *Gnostikler : İlk Hıristiyan Sapkınlar*, İstanbul 2010, ss. 30.

³² "Bir gün İsa havarileriyle Yahudiye'deydi, onları bulup toplayıp dini bir tören için oturttu. Havarilerine yaklaştığında, beraber toplanmış ve oturmuş ve ekmek için şükran duası sunuyorlardı, İsa güldü. Havarileri O'na dedi ki : Efendimiz, şükran duamıza neden gülüyorsunuz, biz doğru olanı yaptık. İsa onlara, size gülmiyorum, bunu kendi ricanız için değil ama bununla tanrınız mutlu olacak diye yapıyorsunuz, dedi. Onlar da, efendimiz, siz tanrının oğlusunuz, dedi. İsa onlara, beni nasıl tanıyorsunuz, size gerçeği söylüyorum, sizin aranızdaki halklar arasında hiç bir nesil beni tanımayacak, dedi. Havarileri bunu duyduğunda, çığırından çıkıp çok öfkeleniler ve O'nun aleyhinde kalplerinde saygısızlıkta bulundular. İsa onların anlayamadıklarını biliyordu dedi ki, neden bu tahrik sizi nefrete sürükledi, Tanrınız sizin içinizdedir, sizi ruhlarınızdaki nefrete kızdırttı. Aranızda kusursuz insanı öne çıkartabilecek herhangi biri varsa, yüzüme karşı ayağa kalsın. Fakat ruhları İsa'nın karşısında ayağa kaldıramadı, sadece Yahuda ayağa kalktı, ama o da İsa'ya bakamıyordu." Kasser Rodolphe, *The Gospel of Judas*, London 2006, ss. 126.

³³ "Pagan gizemlerindeki önemli mitsel bir motif, tanrı-insan ile tanrıça arasındaki kutsal evliliği; bu, karşıtların mistik birleşmesini sembolize ediyordu. Girit'te insanlar, tanrıça Demeter ile tanrı-insan İason'un evliliklerini kutlardı. Gizem inisiyasyonlarında, inisiye, genellikle Osiris-Dionysus'un gelini olarak tasvir edilirdi. İnisiyasyonlar, pagan mabetlerinde bulunmuş olan özel gelin odalarında gerçekleştirilirdi. Bu kişiler, inisiyasyonlarının ardından gelinler olarak selamlanırdı. Gelin, enkarne benliği ya da eidolon'u; Osiris-Dionysus ise enkarne olmamış benliği ya da Daemon'u temsil ediyordu. Kutsal evlilik, inisiyenin bu karşıt taraflarını ritüel olarak birleştiriyordu. Epiphanius şöyle der: Bazıları bir gelin odası hazırlar ve inisiye olanlar için kullanılan bazı sözcüklerin eşliğinde mistik bir ayin gerçekleştirir ve

Gnostiklere göre, gerçek Tanrı ruhtur ve tektir³⁴; oysa aralarında Yahve'nin de yer aldığı benzerleri olan diğer alt ya da aşağılık olan Tanrılar maddesel ve bedensel sahaya hükmetmek istemektedir, ruhani değildir ve ruhani sahada da hiçbir işleri yoktur. Sanatkârane yetenekleri olan bu yapıcı veya yaratıcı olan alt ilahlar güruhu, insanlara söz geçiremedikleri ya da kendilerine itaat ettiremedikleri için, insanı tehdit ve aşağılama yolunu seçmişlerdir ki, Eski Ahit de başından sonuna kadar bu hiddet hezeyanlarının en tipik örneğini oluşturmaktadır. Yasalarının maddesel dünyaya ait olması nedeniyle ne kadar ahlaki görünürse görünsün, asla ruhani bir içeriğe sahip değildir. Bu dünya kadar içindeki bütün canlıları, yüce ve tek olan o Tanrının yarattığı ilk örneklerine göre çoğaltan veya kopyalarını çıkartan bu alt ilahlar ki Gnostikler Platon'dan esinlenmediklerini sergilemek için bunlara Demiurge demişler ya da Musevi dinine şiddetle karşı olduklarını vurgulamak için de Yahve diye adlandırmışlardır; asla ruhani ve tek değildirler ya da kusurlu ruhlardır, fiziksel sahaya ilgilidirler. Fiziksel sahaya oluşturan madde ya da beden, asla Tanrısal değildir; zira onu çürütmek veya yok olmak olan sürekli bir değişime bağımlı kılınmıştır. Oysa tek olan³⁵ yüce Tanrı değişmez ve eskimez. Şu halde, saf ruh ve mutlak iyilik olan yüce Tanrının yanında yer almak, benzerleri olan bu kusurlu ruhları terk etmek, kurtuluşa ermek için zorunludur.

3.Yahveist Yasa (Beden/Madde) ile, Ruhsal Baba (Mesih/Hz. İsa) Çatışması ve Pavlus

Günahın dünyaya girmesi ve beden üzerinde kesin hakimiyet kurması, hırs ve tamahkârlıkla birlikte şehvet ve kibir gibi bir takım duyguları uyandırarak kişiyi günaha sürüklemesi vs., gibi temalarıyla; Gnostik eğilimi karakterize eden yaşanan bu dünyanın reddi ve bedeninin istek ile arzularının yanıtsız bırakılması emeli, çok yoğun bir şekilde Pavlus'un mektuplarında vardır. Tıpkı Gnostisizmin kökeni platonist

bunun ruhsal evlilik olduğunu iddia ederler." Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hz. İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 165.

³⁴ "Tanrı Birdir ve Tektir ve O'nun bir ikincisi yoktur; Tanrı O'dur ki var olan her şeyin yapıcısıdır. Tanrı, bir ruhtur, saklı bir ruhtur, ruhların ruhudur, Mısırlıların yüksek ruhudur. Mısır yazılarına göre, göğün ve yerin var olmadığı ve sınırsız ilksel su dışında başka hiçbir şeyin varlık bulmadığı, ancak kesif bir karanlıkla örtülü bir zaman vardı. Uzun vadede ilksel suyun ruhu yaratıcı faaliyet arzusu duydu ve ol sözünü sarf etmesiyle birlikte, dünya, önceden zihninde tasavvur ettiği şekilde tastamam vücut buldu." Budge Wallis, *Mısır'da Ölüm Sonrası Fikri*, İzmir 2001, ss. 28-32.

³⁵ "İsa'dan beş yüz yıl önce Xenophanes şöyle yazmıştı: tüm şeyleri zihninin düşünceleriyle hareket ettiren, daima sessiz ve hareketsiz tek bir Tanrı vardır. Tyre'li pagan bilge Maximus şöyle söylemişti: tüm dünyanın üzerinde birleştiği tek öğretisi, tek bir Tanrı'nın, her şeyin kralı ve babası olduğudur. Justin Martry bile Pythagoras'ın tek Tanrı öğretisini vazedmiş olduğunu inkar edemedi. Martry, Pythagoras'ın kendi sözlerini aktarır : 'Tanrı tektir ve o bazılarının zannettiği gibi, dünyanın dışında değil içindedir; o, bütün döngü içinde tam anlamıyla yer alan ve tüm nesilleri gören, tüm çağların denetleyici maddesi, kendi güçlerinin ve işlerinin yöneticisi, her şeyin ilk ilkesi, cennetin ışığı ve herkesin babası, evrenin zekası ve hayat verici ruhu, tüm yörüngelerin hareketidir.' Antik dünyada, tanımlanamaz tek bir Tanrı'yı temsil etmesi için belirli bir tanrı seçilir ve adına 'tüm-tanrı' anlamına gelen pantheus sözü eklenirdi. Pythagoras'ın zamanında bile yeni değildi taş ile sembolize edilemeyecek tanımlanamaz tek bir tanrıdan bahseden Mısırlılar arasında binlerce yıl boyunca var olmuştur. Mısır gizemlerinde Osiris, bu yüce varlığı temsil eder. Mısır yazıtları, aslında, pagan ve Hıristiyanların tanrı kavramlarının ne kadar benzer olduğunu gösterir: Tanrı, sadece tektir ve başka hiçbir şey O'nunla birlikte var olamaz. Tanrı, tüm şeyleri yapmış olan Bir'dir. Tanrı, başlangıçtan beridir, ve başlangıçtan beri olmuştur. Var olmuş olan şeyler, O'nun varlığa geldikten sonra yarattıklarıdır. O, başlangıçların babasıdır. Mısır'ın tanrısı Amon, Bir'in Bir'i olarak adlandırılıyordu." Freke Timothy ve Gandy Peter, *Hz. İsa'nın Gizemleri*, İstanbul 2005, ss. 106-112

felsefedeki iyiye ulaştıran beyaz at ya da kötülöklere sürükleyen kara at teslimiyetinde olduğu gibi, bedene uyulması şeklinde tanımladığı günahı, sahte ilahlara bağlanmaya götüren bir güç olarak açıklayan Pavlus; Eski Ahit'in Tanrısı Yahve'yi açıkça sahte Tanrı ya da yerin yaratıcı Tanrısı olarak nitelendirmese de, yasasını günahla bir tutmakta veya günahın yasada saklı tutulduğunu öne sürmektedir. Eski Ahit'te dile getirilen Yahve'nin yasasını, bedenın dolayısıyla dünyanın yasası olarak geçersiz kılan Pavlus; bedenın ruha karşı olduğunu ve fiziksel sahanın dolayısıyla dünyanın Tanrıya düşman olduğunu belirttikten sonra; bedende değil ruhtasınız, günahın yasasının³⁶ değil ruhun yasasının denetiminde olun demiştir. Bedenin ruha daha doğrusu ruhun kökeni veya kaynağı olan Tanrıya karşı olduğunu vurgulamakla, Pavlus, ruhu Tanrısal güce ve fiziksel diyarı da demonik (şeytani) güce dönüştürmüş; Gnostikler gibi açıkça Yahve şeytani bir güçtür demese dahi, Yahve'nin yasası bedenseldir ve dünyaya aittir, bedenın tüm işleri ve dünyaya ait olan her şey günaha yol açar, günah da doğrudan şeytandandır demiştir.

Tanrı ile şeytan arasındaki bu zıtlığın temelinde, beden ile ruhun çatışmasının yattığını belirten Pavlus; şeytanın güdümündeki günahın yasanın sağladığı fırsatlarla kişiyi aldattığını ve kendine çektiğini, günahın yasa sayesinde bilindiğini öne sürmüştür. Bedene ve dünyaya özgü Yahve'nin bu yasasıyla, sadece Yahudi olmayanların (Gentiles'in) değil İsrailoğullarının günahın boyunduruğuna girdiğini vurguladıktan sonra; Adem yoluyla günahın dünyaya girdiğini ve günah nedeniyle de ölümün mukadder kılındığını belirtmiş olmakla, Pavlus, Adem'den Musa'ya hatta Hz. İsa'ya gelinceye kadar bedenden doğmuş kişilerin³⁷ alt ilahlar (Yahve ya da Demiurge gibi) yaratılmış olduğunu da böylece ima etmiştir. Zira Adem'den Musa'ya gelinceye kadar her insan günah işlemiş ve düştüğü günah hâli nedeniyle ölmüşse, bedenleri çürüyüp yok olmuşsa; bu insanlardan hiç biri ruhtan doğmamış ve Tanrı tarafından da yaratılmamıştır. Yahve'nin yasasına bağlı kalan ve günahı bilen insanların hepsi, kendileri vahyin çok seçkin kulları yani Yahve'nin nebileri olarak anılsa dahi Adem'den Hz. İsa'ya gelinceye kadar istisnasız bütün insanlar, Pavlus'a göre, günah işlemiştir,

³⁶ "Yasanın gereklerini yapmakla hiç kimse Tanrı katında aklanmayacaktır. Çünkü Yasa sayesinde günahın bilincine varılır. Yasa'dan bağımsız olarak Tanrı'nın insanı nasıl aklayacağı açıklandı. Tanrı, insanları İsa Mesih'e olan imanlarıyla aklar. Tanrı, Mesih'i, kanıyla günahları bağışlatan ve imanla benimsenen kurban olarak sundu. Öyleyse neyle övünebiliriz? Hiçbir şeyle! Hangi ilkeye dayanarak? Yasayı yerine getirme ilkesine mi? Hayır, iman ilkesine. Çünkü insanın, Yasanın gereklerini yapmakla değil, imanla aklandığı kanısındayız. Yoksa Tanrı yalnız Yahudilerin Tanrısı mıdır? Diğer ulusların da Tanrısı değil mi? Elbette diğer ulusların da Tanrısıdır. Biz Yahudi doğduk, diğer uluslardan olan 'günahkâr'lar değiliz. Kişinin, Kutsal Yasa'nın gereklerini yapmakla değil, İsa Mesih'e olan imanla aklandığını biliyoruz. Biz de, Yasa'nın gereklerini yapmakla değil, Mesih'e imanla aklanalım diye Mesih İsa'ya iman ettik. Hiç kimse Yasa'nın gereklerini yapmakla aklanmaz." Romahlara 3: 21-35

³⁷ "Kendi doğal benliğine eken, benlikten ölüm biçecektir. Ruh'a eken, Ruh'tan sonsuz yaşam biçecektir. Yalnız yaratılış değil, biz de, evet Ruh'un turfandasına sahip olan bizler de evlatlığa alınmayı, yani bedenlerimizin kurtulmasını özlemle bekleyerek içimizden ineriz. Büyük atalar onların atalarıdır, Mesih de bedence onlardandır. İster Yahudi ister Grek, ister köle ister özgür olalım, hepimiz bir beden olmak üzere aynı Ruh'ta vaftiz olduk ve hepimizin aynı Ruh'tan içmesi sağlandı. İlk insan Adem, yaşayan bir can oldu, son Adem ise yaşam veren bir ruh oldu. Önce ruhsal olan değil, doğal olan geldi. Ruhsal olan sonra geldi. İlk adam yerden, yani topraktandır. İkinci adam göktendir. Topraktan olan adam nasılsa, topraktan olanlar da öyledir. Tanrı'nın çocukları, olağan yoldan doğan çocuklar değildir. O, görünmez Tanrı'nın görüntüsüdür, bütün yaratılışın ilk doğandır. Tanrı ilk doğanı dünyaya gönderirken diyor ki, Tanrı'nın bütün melekleri O'na tapınsınlar. Bu bedende yaşadıkça Rab'den uzaktayız, bedende yaşıyorsak da bedene dayanarak savaşıyoruz." Galatyalılara 6: 12-19

kapıldıkları her günah kendilerinin asla Tanrının çocuklarından olmadığını birer delilidir. Günah işledikleri³⁸ için tüm insanların ruhtan doğmadıklarını veya Tanrının çocuğu olmadıklarını ısrarla belirtmiş olmakla Pavlus; iki tür Tanrılı Gnostik yaratılışı asla açıkça ifade etmiş olmasa dahi, Hz. İsa'yı bedensel olarak Davut'un soyuna fakat ruhça da Baba'ya bağlamış olmakla düalizmi kişinin içine yerleştirmiştir.

Zerdüşterin ve Gnostiklerin insanları kamplara veya cephelere bölen makro boyuttaki bir düalizme, ya da tek Tanrı altında konuşlanmış bir sürü yaratıcı Tanrılar sınıflandırmasına Pavlus'un mektuplarında açıkça rastlanmaz. Ancak, tıpkı zerdüştlükte ve Gnostiklikte olduğu gibi, aydınlık ile karanlık ya da iyi ve kötü arasındaki savaşı, tek tek her bir kişi içindeki ruh ve taşıdığı bedeni arasındaki savaşa dönüştüren³⁹ Pavlus; böylece, insanın dışındaki düalizmi kişinin içine yani kişisel zihne ve şahsi yüreğe sokuşturarak mikro düalizmin öncüsü hâline gelmiştir. Bu belli belirsiz ve isimli isimsiz Tanrılar savaşı, iyi ile kötü ya da aydınlık ile karanlık arasındaki kıyasıya süren bu çatışma olarak yine sürse dahi; bu, birbirinden ayrılmış insan kitleleri arasında değil de, tek tek her bir kişinin kendi iç dünyasında kıyasıya sürmektedir. Beden ruha karşıysa, kötülük iyiliğin zıttıysa, Pavlus'un tavsiyesi de çok açık olacaktır: Tanrının ruhunu içinizde hissedin⁴⁰ ve yasaya bağımlı kalmayın⁴¹, ruhun denetimine girin. Bu sözlerin Gnostik açılımı, kısaca, Yahve'ye tapmayın ve Yahve'nin yasasına da uymayın, Yahve'nin peygamberlerinin sözlerine bağlanmayın, Baba'ya ve oğluna tapın, yasayı terk edin ve özgür kalın, yalnızca ruhun denetimi altına girin⁴² olacaktır. İnsanda beden ve ruh olduğu gibi, seçim yapmak zorunda bırakılan kişi karşısında; bir uçta nebileriyle ve yasasıyla Yahve varken, diğer uçta da Mesih'in kanıyla yazılmış kelamıyla ruhani Baba ve oğlu vardır. Pavlus'a göre, bedensel benlikle donatılmış ve paraya ihtirasıyla dünyaya bağlanmış savaşçı Yahve kadar yasası da aldatıcıdır, hile yapan ve hiddetle

³⁸ "Herkes günah işledi ve Tanrı'nın yüceliğinden yoksun kaldı. Günah bir insan yoluyla, ölüm de günah yoluyla dünyaya girdi. Ölüm bütün insanlara yayıldı, hepsi günah işledi." Romalılara 5: 12

³⁹ "Bedenin tutkularına uymamak için günahın ölümlü bedenlerinizde egemenlik sürmesine izin vermeyin. Bedenlerinizin üyelerini haksızlığa araç ederek günaha sunmayın. Ölümünden dirilenler gibi kendinizi Tanrı'ya adayın; bedenlerinizin üyelerini doğruluk araçları olarak Tanrı'ya sunun. Günah size egemen olmayacaktır. Kutsal Yasanın yönetiminde değilsiniz." İbranilere 6: 12-14

⁴⁰ "Tanrı'nın Ruhunu içinizde yaşıyorsa, siz benliğin değil, Ruh'un denetimindedesiniz. Ama bir kişide Mesih'in Ruhunu yoksa o kişi Mesih'in değildir. Eğer Mesih içinizde ise, bedeniniz günahahtan ötürü ölü olmakla beraber, aklanmış olduğunuz için ruhunuz diridir. Mesih İsa'yı ölümden dirilten Tanrı'nın Ruhunu içinizde yaşıyorsa, Mesih'i ölümden dirilten Tanrı, içinizde yaşayan Ruhuyla ölümlü bedenlerinize de yaşam verecektir." Romalılara 8: 6-8

⁴¹ "Yaşam veren Ruh'un yasası, Mesih İsa sayesinde beni günahın ve ölümün yasasından özgür kıldı. Doğal insan benliğinden ötürü güçsüz olan Kutsal Yasanın yapamadığını Tanrı yaptı. Öz Oğlunu günahlı insan benzerliğinde günah için kurban olarak gönderip günahı insan benliğinde yargıladı. Yasanın gereği olan doğal benliğe göre değil, Ruh'a göre yaşayan bizlerde yerine gelsin." Romalılara 8: 2-5

⁴² "Doğal insan benliğinden ötürü güçsüz olan Kutsal Yasa'nın yapamadığını Tanrı yaptı. Öz Oğlunu günahlı insan benzerliğinde günah için kurban olarak gönderip günahı insan benliğinde yargıladı. Öyle ki, Yasa'nın gereği doğal benliğe göre değil, Ruh'a göre yaşayan bizlerde yerine gelsin. Doğal benliğe uyanlar benlikle ilgili işleri, Ruh'a uyanlar ise Ruh'la ilgili işleri düşünürler. Benliğe dayanan düşünce ölüm, Ruh'a dayanan düşünce ise yaşam ve esenliktir. Çünkü benliğe dayanan düşünce Tanrı'ya düşmandır; Tanrı'nın Yasasına boyun eğmez, eğemez de. Benliğin denetiminde olanlar Tanrı'yı hoşnut edemezler. Ne var ki, Tanrı'nın Ruhunu içinizde yaşıyorsa, siz benliğin değil, Ruh'un denetimindedesiniz. Ama bir kişide Mesih'in Ruhunu yoksa o kişi Mesih'in değildir. Eğer Mesih içinizde ise, bedeniniz günahahtan ötürü ölü olmakla beraber, aklanmış olduğunuz için ruhunuz diridir. Mesih İsa'yı ölümden dirilten Tanrı'nın Ruhunu içinizde yaşıyorsa, Mesih'i ölümden dirilten Tanrı, içinizde yaşayan Ruhuyla ölümlü bedenlerinize de yaşam verecektir." Romalılara 8: 11-17

saldıran Yahve'nin nebeleriyle duyurduğu her kelimesi tehdit ve tamahkârlık duygularıyla doludur.

Eski Ahit'te sürekli olarak İsrailoğullarının seçilmişliğinden söz edilirken, Pavlus, Yahve'ye tapan ve yasasına bağlanan Yahudilerin kesinlikle kurtuluşa eremeyeceklerini, hepsinin günahkâr olduğunu bildirmektedir. Zira kurtuluş, ruhun yolundan gitmekle ve ruhun denetimi altına girerek Yahve'nin yasasından kurtulmakla mümkündür. Bedenin ruhu öldüren ve kişiyi günaha sürükleyen yıkıcı etkilerinden kurtulmak için, Pavlus'a göre; yasaya bağlanarak aklanılmaz, yasanın aklanmaya olduğu kadar kurtuluşa ermeye de hiçbir yararı olmaz, zira ruha dayanarak iman yoluyla aklanmak esastır. Ayrıca, beden ruha ve ruh da bedene aykırı olan işlerle doludur, beden sonu ölüm ve çürümek iken, ruh sayesinde yaşanılır ve kurtulunur, her bir insanın bedeninde Tanrı vardır, kişiyi yaşama kavuşturan da bedenindeki bu Tanrı ruhudur. Tanrısal ruh ile şeytanın hakimiyetindeki beden arasında tam bir savaş vardır, ruh kişiyi iyiliğe ve kurtuluşa götürürken beden kötülük ve ölüm getirmektedir, her bir kişi ya ruhun denetimine girecek ya da bedensel arzulara teslim olacaktır. Diğer bir deyişle, Pavlus'a göre, ya bedensel arzularına ve benliğine bağlandığı için düştüğü günahlar nedeniyle ölümü hak edecektir, ya da ruhun denetimine girerek kutsal ruha yönelecek ve böylece içindeki Tanrıyla (Hz. İsa'yla) tanışacak ve kurtuluşa erişecektir. Yahve'ye ve yasasına bağlanarak bedenine köle ve günaha mahkûm olan her bir insan ölüm biçerken, ruhun denetimine girerek içindeki Hz. İsa'ya ulaşan herkesin de sonsuz yaşama kavuşacağını belirten Pavlus; beden ve benliğin kişiyi karanlık bir uca sürüklediğini, ruhun ise kişiyi kurtararak aydınlık bir uca götürdüğünü vurgulamaktadır.

Şu halde, Yahve'nin yasasına itaat sınırlarında da olsa bedensel ihtiyaçlarını karşılayan dolayısıyla da bedeninin isteklerine uyan bir kimse, kesinlikle ruhun denetiminden çıkmıştır ve ruhun beklentilerini de asla dikkate almamaktadır. Yasaya bağımlı hale gelmek ve böylece yasanın yasaklarına bağlanarak beden isteklerini dikkate almak; benliğe göre yaşamaktır⁴³, beden kaygılarını taşıyarak benliğin işlerini yapmak köleliktir, günahkârlıktır, ölmek ve çürümektir. Pavlus'a göre, yasaya değil ruha uyulmalıdır, bunun için ruhla ilgili olanlar düşünülmeli ve hissedilmelidir, kurtuluş miğferi ve ruhun kılıcı olarak gördüğü Yeni Ahit'i okumalı ve yalnızca ruhun denetiminde dua etmelidir. Elbette Yeni Ahit içinde kendi sözlerini doğrudan Hz. İsa'nın yani Tanrının sözleri olarak gördüğü için, Pavlus'a göre, kurtuluşa ermede en az İnciller kadar kendi mektupları da itaat edilmesi gereken bir başlangıçtır. Yeni Ahit Hz. İsa'nın kanıyla yazılmıştır ve böylece Eski Ahit yürürlükten kalkmıştır⁴⁴. Böylece Eski Ahit ya da İsrailoğullarının Tanrısı Yahve'nin sözleri, bunların dayandığı ve açıkladığı

⁴³ "Kardeşlerim, borçluyuz ama doğal benliğe göre yaşamak için benliğe borçlu değiliz. Çünkü benliğe göre yaşarsanız, öleceksiniz; ama beden kötü işlerini Ruh'la öldürürseniz, yaşayacaksınız. Tanrı'nın Ruhuyla yönetilenlerin hepsi Tanrı'nın oğullarıdır. Çünkü sizi tekrar korkuya götüren kölelik ruhunu almadınız, oğulluk ruhunu aldınız. Bu ruhla, Abba, Baba diye sesleniriz. Ruh'un kendisi, bizim ruhumuzla birlikte, Tanrı'nın çocukları olduğumuza tanıklık eder. Eğer Tanrı'nın çocuklarıysak, aynı zamanda mirasçısıyız. Mesih'le birlikte yüceltilmek üzere Mesih'le birlikte acı çekiyorsak, Tanrı'nın mirasçısıyız." Romalılara 8: 21-26

⁴⁴ "Mesih'in bedeni aracılığıyla Kutsal Yasa karşısında öldünüz. Bu da Tanrı'nın hizmetinde verimli olmamız içindir. Çünkü biz doğal benliğin denetimindeyken, Yasanın kışkırttığı günah tutkuları bedenlerimizin üyelerinde etkindiler. Bunun sonucu olarak ölüme götüren meyveler verdik. Şimdiyse biz, daha önce tutsağı olduğumuz Yasa karşısında ölürek o Yasa'dan özgür kıldık. Öyle ki, yazılı yasanın eski yolunda değil, Ruh'un yeni yolunda kulluk edelim." Romalılara 7: 4-6

Musa'nın yasası gerçekte iki uçludur. Bir ucuyla suçu ya da günahı açıklamakta, diğer ucuyla da bu suçları işleyenleri günahkâr olarak ilan etmektedir. Yani yasanın gereklerini yerine getiren Yahudiler, hiçbir şekilde Tanrı katında aklanmayacak ve asla kurtuluşa da eremeyeceklerdir. Şu halde Eski Ahit'e bağlanarak Yahve'ye tapanlar, yasasına harfiyen uyanlar; tek kelimeyle kınanmalı ve yaptıkları dua ile ibadetler de tam anlamıyla ret edilmekteydi.

Yahve'nin ve yasanın reddi, ruh tarafından vahyolunan Yeni Ahit'e bağlanması, kısacası Yahudilerin dininden kurtularak özgürlüğe kavuşulması, Pavlus'un, ruhun denetimine girmek için öne sürdüğü temel koşullardı. Mesih Hz. İsa'ya ait olanlara, içinde Tanrıyı arayıp bulanlara, böylece artık ruhun denetimi altına girenlere hiçbir şekilde mahkûmiyetin olmayacağını bildiren Pavlus; Tanrıya içinde ulaşanların günahın ve ölümün (ya da Yahve'nin) yasasından özgür kılınacaklarını, günaha (bedene = Yahve yasasına) kölelik etmekten kurtulmak için Mesih'in çarımha gerildiğini vurgulamıştır. Şu halde Pavlus'a göre, Musa'nın yasasına ve Yahve'nin peygamberlerinin sözlerine uymak zorunluluğu artık yoktur, Yahve sözüyle ve nebelerinin yasalarıyla terk edilmelidir, yalnızca ruhun denetimi altına girilmelidir. Ruhun denetimine de, dışsal olarak Yeni Ahit'in dolayısıyla kendi sözlerine bağlanılıp gereği yapılarak girileceğini belirten Pavlus; buradaki kurallara ve emirlere uyulmasının zorunlu olduğunu, Tanrının çocuğu olmak için açıklanan koşullara sahip olunmasını ısrarla tekrarlamıştır. İçsel olarak ruhun denetimine girmek için de, Tanrı iradesine boyun eğmek ve vahyolunan gerçeğe teslim olmak vs., gibi sözlerle açıklanan ruha içten bağlanmakla mümkündür.

Ruh, dışsal olarak, yalnızca Yeni Ahit'te bildirilen söz yoluyla kişiyi Tanrıya yani kurtuluşa ulaştırmaktadır. Dünya günahkârdır ve suçludur, bedensel ve maddesel olan yasası da kurtuluşa değil de ölüme götürmektedir. Hz. İsa'nın çarımhta ölümüyle gelen yardımcı (ruh), dünyanın suçlu olduğuna ya da bedeninin tüm işlerinin günah olduğuna herkesi ikna edecektir. Gerçeğin ruhunun gelmesiyle, havarileri kendiliğinden konuşmayacak ruhun sesi hâline gelecektir. Bu nedenle Pavlus, söz, ruhun kılıcıdır demiş, söze yani Yeni Ahit'e karşı koymanın doğrudan ruha isyan etmek demek olduğunu savunmuştur. Şu halde, ruhu zihninde ve yüreğinde hissetmek isteyenlerin, bol miktarda Yeni Ahit'i okumalarını şart koşan Pavlus; ancak böylece yaşam ve esenliğe, iman yoluyla aklanmaya ve dolayısıyla kurtuluşa ulaşabileceklerini belirtmiştir. Söz ile dolup taşmak ruhun yolundan yürüyenlerin⁴⁵, bedensel istek ve ihtiyaçları bir

⁴⁵ "Ruh'un meyvesi ise sevgi, sevinç, esenlik, sabır, şefkat, iyilik, bağlılık, yumuşak huyluluk ve özdenetimdir. Mesih İsa'ya ait olanlar, doğal benliği, tutku ve arzularıyla birlikte çarımha germişlerdir. Ruh sayesinde yaşıyorsak, Ruh'un izinde yürüyelim. Mesih bizi özgürlük için özgür kıldı. Bunun için dayanın. Bir daha kölelik boyunduruğunu takınmayın. Yasa ile aklanmaya çalışsan sizler, Mesih'ten ayrıldınız, Tanrı'nın lütfundan uzak düştünüz. Ama biz aklanmanın verdiği umudun gerçekleşmesini Ruh'a dayanarak, imanla bekliyoruz. Aldanmayın. Tanrı alaya alınmaz. İnsan ne ekerse, onu biçer. Kendi doğal benliğine eken, benlikten ölüm biçecektir. Ruh'a eken, Ruh'tan sonsuz yaşam biçecektir. Kutsal Yasa'yı bilenlere söylüyorum, Yasa bir insana yaşadığı sürece egemendir. Biz doğal benliğin denetimindeyken, Yasa'nın kıskırttığı günah tutkuları bedenlerimizin üyelerinde etkindiler. Bunun sonucu olarak ölüme götüren meyveler verdik. Şimdiyse biz, daha önce tutsağı olduğumuz Yasa karşısında ölersek o Yasa'dan özgür kıldık. Öyle ki, yazılı yasanın eski yolunda değil, Ruh'un yeni yolunda kulluk edelim. Öyleyse Yasa'nın amacı neydi? Yasa, suçları ortaya çıkarmak için antlaşmaya eklendi. Baba'nın kendi yüceliğinin zenginliğine göre Ruhuyla sizi iç varlığımızda kudretle güçlendirmesini ve Mesih'in iman yoluyla yüreklerinizde yaşamasını dilerim. Tanrı, bizde etkin olan kudretiyle, her dilediğimiz ya da her düşündüğümüzden çok daha fazlasını yapabilecek güçtedir. Kurtuluş miğferini ve Tanrı sözü olan Ruh'un

kenara bırakacaklarını, şehvet ile ihtiras emellerini öldüreceklerini belirten Pavlus; artık yasaya bağımlı olmaktan kurtulan kişilerin, doğrudan ruhun denetimine gireceğini vurgulamıştır. Yasadan ruha ve ruhtan da babaya sıçrayış yapanların, ruhun meyvelerine (sevinç, şefkat, feraset, feragat vs.) bir anda ulaşacakları müjdesini veren Pavlus; Yahve'den kurtulun, Musa'nın yasasına bağlanmayın, kendinizi ruhun himayesine atın mesajını vermektedir.

İçsel olarak ruhun denetimine girmenin, kurtuluşu en garantili şekilde sağlayan bir yol olduğunu ifşa eden Pavlus; bunun için kişinin Tanrısı (Hz. İsa'yı) kendi içinde araması gerektiğini belirtmektedir. Aynen, her açılışa bir başka bebekle karşılaştığı Rus matruşka bebeklerinde olduğu gibi, içinde ulaştığı her Tanrısal ruhla güç kazanmak ve daha derindeki gerçek Tanrıya ulaşmak emeliyle ruhun denetimine girecek, sonunda da en dipteki Tanrıyla (Hz. İsa'ya) karşılaşma bahtiyarlığına erecektir. Hz. İsa'nın Tanrı olarak her insanın içinde olduğunu, ruh olan Tanrının ruhuyla bütün insanlara hayat verdiğini belirten Pavlus'a göre; taşıdığı bedeniyle ve bu maddi dünyayla olan savaşında ya da şeytanla kıyasıya girdiği mücadelesinde, kişinin gücü ve desteği de, içinde aramaya yöneldiği Hz. İsa'dır. Her insanın içinde kavuşacağı ve taşıdığı ruhta konuşlanmış olan Hz. İsa sayesinde, ya da elbette Hz. İsa'nın ruhunun Tanrısal gücüyle, bedeninin bütün işlerinin yani kötülüklerin ve günahların öldürüleceğini müjdeleyen Pavlus, bütün dünyevi emellerin ile bedensel arzuların terk edileceği garantisini vermektedir. Böylece, Tanrının ruhunun içinde olduğunu hisseden ve Hz. İsa olarak onu aramaya çıkan herkes, Pavlus'a göre, ruhun denetimine girecek ve ruhun yolundan yürüyerek, artık bedeninin değil ruhun işlerine kendisini araç kılarak Tanrının çocuğu olma şerefine ulaşacaktır. Tanrının etkin kudretini içinde farkına varan bu kişi, ruh yolunda gerçek mutluluğa ve sevince erişerek içinde faal kıldığı Tanrı sayesinde her şeyi yapabilecek ve iyi işler peşinde koşarak kurtuluşa erişecektir.

Kişinin içindeki Tanrının gücünü etkin kılmasının ve içindeki Hz. İsa'yı aramasının, ancak dışsal teslimiyetle ya da Tanrı sözüyle mümkün olabileceğini sürekli tekrarlayan Pavlus; Yeni Ahit'le ve dolayısıyla kendisinin yazdığı mektuplarla sınırlı kıldığı ve sona erdirdiği Tanrı sözlerine bağlanılması hâlinde, ruhun yardımının derhal geleceğini, herkesin gereksinim duyduğu Tanrısal güce kesinlikle ulaşacağını bildirmiştir. Tanrısal gücün içinde etkin olmasıyla birlikte, izlediği ruhun meyvelerini vereceğini, kişinin dünyevi ve bedensel olan her istek ile arzudan kopup kurtularak gerçek mutluluğa erişeceğini belirten Pavlus'a göre; içindeki Hz. İsa'yla tanışan herkes Hz. İsa gibi olacak, imanına erdem katacak ve erdemini de bilgiyle geliştirecek, artık Tanrısal yapıya ortak olacaktır. Yahve'nin yasasından kopup kurtulmak için özgür olmaya çağrılan, kutsal ruhun denetimine girerek Yahve'den de yasasından da kurtulan bu kimsenin, maddi dünyanın ve tensel bedeninin köleliğinden böylelikle kendisini özgür kılacağını söyleyen Pavlus'a göre; bedeninin işlerinden ve bu dünyanın kaygılarından kendisini azat kılmış olan herkes, ruhun bu (sevgi, sevinç, esenlik, sabır, şefkat, iyilik,

---

kılıcını alın. Her türlü dua ve yalvarışla, her zaman Ruh'un yönetiminde dua edin. Benim için de dua edin ki, ağzımı her açışında bana gerekli söz verilsin, böylece Müjde'nin sırrını cesaretle bildirebileyim. Öyleyse, saygı ve korkuyla kurtuluşunuzu sonuca götürmek için daha çok gayret edin, çünkü kendisini hoşnut eden şeyi hem istemeyiz, hem de yapmanız için sizde etkin olan Tanrı'dır. İster bollukta ister ihtiyaçta olayım, her durumda ve her koşulda yaşamamın sırrını öğrendim, beni güçlendirenin aracılığıyla her şeyi yapabilirim." Galatyalılar 6: 4-10

bağlılık, yumuşak huyluluk, erdem, bilgi vs., gibi) yüce meyvelerini tadacaktır. Böylece ruhun denetimine girerek içindeki Tanrıya yönelmek, ruhun yolundan ilerleyerek içinde konuşlanmış Tanrı gizeminin farkına varmak için, öncelikle Tanrıyla ve sözüyle özdeş kıldığı Yeni Ahit'e teslim olmayı şart koşan Pavlus; kendini güçlü kılmak ve Tanrıyı da kendi içinde etkin kılmak için Yeni Ahit'e bağlan demektir. Dışsal olarak Yeni Ahit'e bağlanılırsa ve içsel olarak da Tanrı ruhu aranır ve etkin kılınırsa, bedene ve dünyaya karşı girişilen bu amansız savaşın zaferle sonuçlanacağını müjdeleyen Pavlus; bedene uyulmasının ve dünyevi duyguların uyandırılmasının ruha zarar vereceği ve ruhu kaybettireceği hakkında çok şey söylemiştir.

Sonuç

Kötülükten, bu dünyadan, bedenın parasal ve diğer tutkusal işlerinden tam anlamıyla kopuk bir haldeki bu yüce tek Tanrı; fiziksel sahayı reddetmiş olsa da, kendisinin yaratıp seçtiği bu iyi insanlar yoluyla dünyayla bir bağ kurma yoluna girmeyi hedeflemiştir. Daha yaratmadan önce bu insanlar o yüce tek Tanrı tarafından seçilmiş olduğuna inandıkları için, Gnostikler, hiçbir insanın kendi kişisel gayretiyle veya insani amel ile niyetiyle kurtuluşa ulaşamayacağına iman etmişlerdir. Bir insanın, yüce tek Tanrı tarafından mı seçilip yaratıldığı, ya da, insanın kopyalarını yapan veya ilk örneğe göre çoğaltan Demiurge veya Yahve gibi Tanrının benzerleri tarafından mı yaratıldığının bilinemez. Yüce Tanrının yarattığı bu ilkler, çoğaltılan kopyaları ya da yaratılan bütün insan nesli içinde çok küçük bir kısmı oluşturur. Yani Gnostiklere göre, Hz. İsa da bir insandır, yüce Tanrının yarattığı her yönüyle ruhani mükemmellik verdiği tek insandır. Hz. İsa'yı Tanrı benzeri olan alt ilahlar ya da Yahudilerin Tanrısı Yahve yaratmamıştır, Hz. İsa da Tanrıya hiçbir zaman Yahve adıyla dua etmemiştir. Vaftiz olduğu anda bu yüce Tanrının ruhu Hz. İsa'nın üzerine konmuş ve her anında da Hz. İsa'yı koruduğu için çarmıhta Hz. İsa yerine benzerini öldürmüşlerdir. Çarmıhta öldürülenin Hz. İsa'nın benzeri olduğuna *'Tanrım neden beni terk etti'* (Matta 27: 46) ifadesiyle İncillerin de tanıklık ettiğini belirten Gnostikler, yalnızca Tanrısal ruha teslim olanların kurtuluşa erebileceğini savunmuşlardır. Tanrısal ruha teslim olabilmek için, kişinin, mutlaka Demiurge'nin dünyasından veya bunun somut bir ifadesi olan Yahve'nin yasasından kopup kurtulması gerektiğinde ısrar eden Gnostikler; kendilerini doğrudan, ruhani olan bu tek Tanrıya adalarını şart koşmuşlardır.

Gnostiklere göre, insanları, hem yüceler yücesi olan o tek ve gerçek Tanrı yaratmıştır, hem de bu tek Tanrıya kendilerini benzeten ve yarattıklarını örnek alan alt ilahlar yaratmıştır. Alt ilahların yarattığı kopya türünden çoğaltılmış insanlar, kusurlu ruha sahiptir, yürekleri ve zihinleri kötülük doludur. Örneğin, Yahudilerin seçkin nebilerinden biri olan Davud bile, bedene göre insanların yaratıcısı olan Yahve'nin ya da Demiurge'nin yüzünden bir yüzle yaratılmıştır. Yeryüzünü dolduran hayvanları yaratan ve bu aşağı varlıklara hükmeden de, yine Yahve ya da Demiurge gibi alt ilahlardır. Oysa bir de ruhtan doğanlar vardır. Ruhtan doğan, yüceler yücesi o tek Tanrının yarattığı bu insanlar, ilk örnektir ve kusursuz ruha sahiptir, kötülük ve günahkârlıktan iz yoktur. Hz. İsa'yı gerçek Tanrının yarattığı bir insan olarak gören Gnostikler, Pavlus'ü Gnostiklerden farklı kılan en önemli görüşü, burada kendini göstermektedir. Pavlus'a göre Hz. İsa insan değil, görünmez Tanrının görünümüdür, Tanrının tek oğludur ve Tanrıdır. Hz. İsa'nın Tanrının oğlu olduğuna dolayısıyla Tanrı olduğuna iman etmiş olsa dahi Pavlus de, tıpkı Gnostikler gibi, bakire doğumu

nedeniyle Meryem'in Tanrısallığını reddetmekte, kurtuluşu doğrudan Hz. İsa'ya bağladığı için Meryem'in Tanrı analığını veya Tanrıyla özdeşliğine asla iman etmemektedir. Tıpkı Gnostikler gibi, azizlerin dünyevi krallığını, son yargılamayı ve toprağın altındaki azabı reddeden Pavlus; doğuştan seçilmişliğe dayanan kaderciliğe, Tanrısal gücün söze dönüşmesine (yani logos öğretisine), yalnızca ruhun ya da ruhtan doğanların yeniden dirileceğine, Hz. İsa'nın vahyinin tek ve benzersiz olduğuna iman etmektedir.

Tanrı bilgidir, bilgi Tanrıyla sınırlıdır, bilgiye ulaşan Tanrıya kavuşur, içindeki bilgiyle ve Tanrıyla kavuşan kişi de bu vesileyle kurtuluşa erer, içteki bilgi ve Tanrıya yönelmenin yolu veya aracı kutsal metinleri okumak ve kavramaktır, dua yoluyla kapalı kapıları açmaktır vs., özündeki Gnostik ideolojiyi sürekli tekrarladığı 'iman yoluyla aklanma' sözüyle açıkça reddetmiş görünse de Pavlus; Hz. İsa'nın vahyine uyararak ya da biçimsel olarak kurtuluşa teslim olarak içsel anlamda kurtuluşa da erişilebileceğini vurgulamış, vahiyle aydınlanan kişinin ruhtan yana bir eğilim göstererek veya ruhun yolundan ilerleyerek içsel kurtuluşa kendisini hazırlayacağını savunmuştur. Yaşanılan bu dünyayı, malı mülkü, evlatları ve sahip olunan her şeyi gelip geçici gören ve maddi olan her şeyi aldattıcı sayan, özellikle de parayı her tür kötülüğün nedeni olarak reddeden Gnostiklerin platonist felsefeye bağlanarak ruhtan yana oldukları gibi; Pavlus de, ruh ile beden aykırılığını kendi içine yerleştirmiş (mikro düalizm), bedeni öldürmeyi ve dünyasal-bedensel olan her şeyi terk etmeyi şart koşmuş, ruhun yolundan yürümeyi veya ruhun denetimi altına girmeyi kurtuluşun parolası hâline getirmiştir. Ruh ile beden, ruhun işleri ile dünyanın tutkuları, ya da bütün bunların aydınlık/iyilik ile karanlık/kötülük ayırımı öne çıkartan Gnostik açılımıyla gerçek Tanrı baba ve oğlu Hz. İsa'sı ile yerin yaratıcı Tanrısı (Demiurge/Yahve) arasında kıyasıya geçen savaşta, içindeki ruhun tarafını tutan ve ruhun yolundan ilerleyen kimselerin kurtuluşa ereceğini bildiren Pavlus; yaradılıştan seçilmişlerin yanında ruhun denetimine girenlerin, ruhun meyvelerine ulaşabilmesi için, Yahve'den ve yasaından kurtularak kendilerini bu madde dünyasının ilkelerinden özgür kılmalarını şart koşmaktadır. Dünyevi istekleri ve emelleri, bedensel arzuları ve duyguları, kısaca benlik olarak ifade etse dahi, Pavlus; benliği oluşturan duygu hallerini öfke, kıskançlık, kin, para ve servet tutkusu, soygunluk ve talan, çekememezlik, övünme ve başa kakma, nefret, kibir, savaş naraları, bencil duygular vs., olarak tanımlamakla; aslında benlikle Gnostiklerin yerin yaratıcı Tanrısı ve dolayısıyla kötülüklerin efendisi Yahve'yi tanımlamıştır.

KAYNAKÇA

- ANONİM (2004). *Kutsal Kitap*, İstanbul
AYERS Jerry (2010). *Yahveh's Breath Bible*, London
BUDGE Wallis (2001). *Mısır'da Ölüm Sonrası Fikri*, İzmir
CHURTON Tobias (1987). *The Gnostics*, London
COUCHOUDE Paul Louis (1939). *The Creation of Crist*, London
DARRELL Brock (2008). *Kayıp İnciller*, İstanbul
FREKE Timothy ve GANDY Peter (2005). *Hz. İsa'nın Gizemleri*, İstanbul
GİOVANNİ Floramo (2005). *Gnostisizm Tarihi*, İstanbul
GRANT Robert (1959). *Gnosticism and early Christianity*, New York
GÜNDÜZ Şinaşı (1999). *Sabüiler : Son Gnostikler*, Ankara
HANÇERLİOĞLU Orhan (1977). *Felsefe Ansiklopedisi Kavram ve Akımlar*, İstanbul
HARİS Glyndwr (1999). *Gnosticism: Beliefs and Practices*, Sussex
JONAS Hans (2001). *The Gnostic Religion*, New York
KASSER Rodolphe. (2006). *The Gospel of Judas*, London
KENNETH Hanson (2010). *Kayıp İncil'in Sırları*, İstanbul
MERCAN Şeref, (2003), *Gnostik İnciller*, İstanbul
PEARSON Behy (2007). *Ancient Gnosticism: Traditions And Literature*, London
PLATON (1997). *Timaios*, İstanbul
SEAN Martin (2010). *Gnostikler : İlk Hıristiyan Sapkımlar*, İstanbul
SMİTH Andrew ve HOELLER Stephan (2007). *Gnostic Writings on the Soul*, New York